

Nummer 4 - jaargang 41 - 2021 - okt., nov., dec.
Afgiftekantoor: Achterstraat 1, 9450 Haaltert

Redactie: Diepeweg 15, 9450 Haaltert
Verantwoordelijke uitgever: Willy De Loose

België - Belgique
PB
9450 Haaltert
3/5008
P 005370

DE WAARANDE

- Heldergerm - Kerksken - Terjoden - Denderhoutem - Haaltert - Heldergerm - Kerksken

HEEMKUNDIGE KRING HAALTERT vzw

*Gewapend met de wetenschap
dat wetenschap technologie helpen
brengen inzicht kennis comfort vooruitgang
vervullen goedschiks kwaadschiks
d' eindeloze behoeften noden der mensheid
stuur ik desalniettemin
jou ver of dichtbij
jou die ik zo liefheb waardeer nodig heb
voor alle zekerheid rust en vrede
ook nu in dit onzekere pas geboren jaar
mijn meest oprechte allerbeste wens.*

*Ik wens je wat je ook bent
jong aanstormend geweld
of oude rustige roestige zekerheid
handen die werken spelen strelen
voeten volgend je levenspad
moedig onvermoeid
ogen kijkend in verwondering
ontdekkend het goede
oren die horen luisterend stil eenvoudig
een hart drogend tranen
een mond die spreken mag doordacht
vrij vrank minzaam.*

*Ga dan
negerend d' angst- en onheilpredikers
wetende dat
in de plooiën van het onverwachte onbekende
ligt ingewikkeld
als in de schamele doeken van het Kind in de kribbe
de blijde boodschap
hemelse vrede aards geluk.*

Nera Redant
www.dichterbijnera.vlaanderen

*Ons bestuur en medewerkers
wensen onze leden en hun familie
van harte
een heel mooi en gezond 2022.*

*Midden in ons tijdschrift vind je,
als trouwe lezer,
ons nieuwjaarsgeschenk
een heleboel fijne Kronkels,
geesteskinderen
van Omer Van Cromphout.*

**HEEMKUNDIGE VZW
KRING HAALERT**

Denderhoutem, Haaltert, Heldergem,
Kerksken, Terjoden

Heemkundige Kring Haaltert VZW
nr. 770.942.934
3-maandelijks ledenblad
41e jaargang 2021 - nr. 4

Documentatiecentrum:
Warandgebouw
Sint-Gorikspein 17 A - 9450 Haaltert
Elke donderdag van de maand,
van 10 tot 12 uur, uitgezonderd
juli, augustus en feestdagen

Redactie:
Willy De Loose
Diepeweg 15, 9450 Haaltert
0472 80 99 12
willydeloose@skynet.be

Secretariaat
Raf Hendrickx
Muisstraat 97, 9450 Haaltert
0485 40 18 81
raf.hendrickx@telenet.be

E-mail: info@hkhaaltert.be
heemkundigekringhaaltert@gmail.com

Website: heemkringhaaltert.be
 Heemkundige Kring Haaltert

Lidmaatschap: € 15
Steunend lid: vanaf € 20
Rek. nr. BE40 4395 0830 6163
Heemkundige Kring Haaltert

Met de steun van:

Elke auteur is verantwoordelijk voor zijn/haar teksten. Teksten en beeldmateriaal mogen overgenomen worden mits voorafgaandelijke toestemming van de auteur én met bronvermelding.

Merkwaardige beroepen van 1796 tot 1900

Bij het doorworstelen van de Haaltertse Gezinsreconstructies bemerken wij dat naast de relevante gegevens, ook de beroepen genoteerd werden, zowel van mannen als van vrouwen.

Wat het beroep van de vrouwen betreft, vinden we deze voornamelijk in de kantindustrie.

Kwamen vooral voor: *spinster – kantwerkster – kamslaagster – spinesse – bloemenmaakster – passementwerkster – bobijnster – naaister*. Ook *vroedvrouw – dienstmeid – soigneuse – werkvrouw en (particuliere) grondeigenaarster* werden vermeld.

Bij mannelijke beroepen is de verscheidenheid veel groter.

Mandenvlechter Groene Poorte

Zelendraaier

Stielmannen van den Briel

Wij beginnen opnieuw met de beroepen, gelinkt aan de veel beoefende weef- en kantnijverheid in onze gemeente: *wever – bijzondere handelaar in kanten – kantfabrikant – wever kamslager – zijdeweaver – vlaszwingelaar – wever kammaker – facteur in kanten – linnenfabrikant – linnen wever – bobijnster – jaquartwever*.

In de houtnijverheid was er ook heel wat bedrijvigheid. Zo waren er veelvuldig: *schrijnwerker – wagenmaker – houtdraaier – houtzager – holblokmaker, klompenmaker of kloefmaker – houtkapper – boomsnoeier – timmerman – strodekker – stoeldraaier – gareelmaker – zelendraaier – mandenvlechter*.

In de metaalindustrie waren werkzaam: *de grofsmid – de hoefsmid – de peerdesmid – de ketel- en blikslager – de loodgieter*.

Voor de bevoorrading van voeding zorgden: *fruiteniers – landbouwers – suikerfabrikanten – koopmannen in suikerij – chiorijbranders – winkeliers – olieslagers – mulders – biggenhandelaars – slachters – broodbakkers – poulailliers – vleeshouwers – varkensslachters*.

Niet-gespecialiseerden werden genoteerd als: *dienstknechten – dagloners – arbeiders – rondlopers – daghuurwerkers – werkmannen*.

De doctor in de medicijnen – de heel- en geneeskundige – de geneesheer – de dokter officier van gezondheid – de heelmee-ster zorgden voor de gezondheid.

Den 'ijzeren weg' zorgde ook voor werkgelegenheid, zo kennen we *de statiebediende – de bediende van den ijzeren weg – de bareelwachter des spoorwegs – de statieoverste*.

De dorstigen werden geholpen door *de herbergier – de tapper(ster) – de biertapper – de kroeghouder*.

In de bouwnijverheid waren de beroepen actief van *metser – aardewerker – kareelsteen vormer (bakker) – marmarwerker – terrassier en huisschilder*.

Alles werd netjes onder controle gehouden door *de kandidaat-notaris en de notaris – de advocaat – de veldwachter – de accijnsbediende – de schoolonderwijzer (ster), de verzekeringsagent – de gezworen landmeter – de gemeentegheimschrijver (secretaris) – de baanwachter – de jachtwachter en de sabotier*.

Verder waren er ook *klokkenluider – mandenmaker – rondleurder – rustend pastoor – kleermaker – leurder – zandleurder – hovenier – horlogemaker – barbier – grafmaker – schoenmaker – blinkverkoper – briefdrager*

De betere klasse werd ingeschreven als: *grondeigenaars (ster) – landsmannen – zonder beroep – renteniers-licentiaten consulaire en handelswetenschappen*.

In de legerdienst was je een *militair – voltigeur – soldaat*.

Dit is ongetwijfeld een onvolledige opsomming van de toenmalige beroepen zoals vermeld in 'De Gezinsreconstructies'. Het mag gezegd, een immens opzoekingswerk van onze overleden medewerker John Scheerlinck!

Marc Stalpaert

Bronnen: Scheerlinck J., Gezinsreconstructie Haaltert, 1796 tot 1900, Heemkundige Kring, 2000.

Foto's: archief HK

Documentatiecentrum

Wij danken:

Marc Lauwereys, Haaltert: foto's

Johan De Pelsemaeker, Kerksken: foto's en documenten

José Van Impe, Berlare: tijdschriften en bidprentjes

Wilfried Van Cauwenbergh, Haaltert: foto's en documenten

Marie-José Cornelis, Haaltert: bidprentjes - doodsberichten - liedjesteksten

't Apostolientje, Brugge: documenten kanthandel V.D.B, Haaltert

Bouwkundig erfgoed

Een welgemeende dank aan Mevr. Paula De Smet voor haar inzet bij de de opsmuk van de kapel t.e.v. O.L.Vrouw van Lourdes in de Watervoor te Kerksken.

De kapel werd gebouwd omstreeks 1872 onder impuls van pastoor Van Hoeymissen.

Welke kapel komt nu aan de beurt?

Bij dit laatste nummer van 2020 zit de betalingsstrook voor de hernieuwing van het lidmaatschap. Wij hopen dat er in de voorbije uitgaven bijdragen waren die je interesse opwekten. Wij willen ons ook inspannen om de volgende edities van 'De Warande' even boeiend te maken. Mogen wij hulp verwachten van u? Waarom niet één of andere foto/gebeurtenis uit ons dorpsleven belichten? Wij helpen graag om het persklaar te maken!

Onze oprechte dank voor de blijvende steun en sympathie.

Weet dat je dit jaar ook de jetons mag gebruiken voor je lidmaatschap! Deponeer ze onder omslag met naam en adres in onze brievenbus, Sint-Goriksplein 17A.

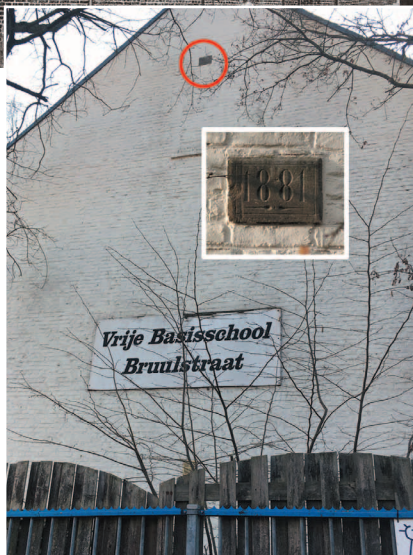
1881-2021

Het klooster op den Bruul te Haaltert

140 jaar geleden werd de eerste steen gelegd van een instelling die onafscheidelijk geworden is met de opvoeding van de Haaltertse jeugd en met de ouderlingenzorg.

De mooie prentkaarten geven ons een idee van de omvang en van de allure die de gebouwen uitstraalden.

Het past dan ook dat wij pogen een kort historisch overzicht te schetsen over het reilen en zeilen van 't kluëster op den Briel'.

Omstreeks 1875 begon het idee te rijpen een school te bouwen op de Bruul, met de financiële steun van de parochiegemeenschap.

Pastoor Van Gansbeke, aangesteld in 1873, schreef in de Liber: *‘De parochianen, altijd bereid hunnen geestelijken herder bij te treden, hebben met den grootsten iever zijnen last verzacht en hij mag met geestelijken blijdschap den roem verkondigen van zijne parochianen die gedurende de jaren 1879-1880 niets verwaerloosd hebben om eene der prachtigste school te bouwen der provincie.’*

Deze onderneming kwam er niet zonder slag of stoot. In bewaarde notities in het archief van het klooster te Sint-Maria Oudenhove (‘t Kasteeltje) lezen wij:

‘Gepraamd door de noodwendigheden van den schoolstrijd, had den E.H. Van Gansbeke, pastor te Haaltert een schoon gebouw opgericht, dat moest dienen voor Katholieke school en op ieder uiteinde een woonhuis voor onderwijzers en onderwijzeressen. Voor de meisjes had hij zich liever bediend van schoolzusters. Verscheidene malen had hij zich gewend tot het moederhuis van Opbrakel. Doch dit huis had reeds moeten van alle hout pijlen maken en vond zich onbekwaam goede meesteressen derwaarts te zenden. Vruchteloos ging de goede herder elders kloppen. Overal waren de kloosters overmand en leden gebrek aan onderwijzend personeel. Hij wendde zich nogmaals tot Opbrakel en door de tussenkomst van E.H. P. Van Wambeke, zijn onderpastor, en betrouwende op de Goddelijke Voorzienigheid zijn eindelijk vier

Zusters toegestaan. Deze zijn in Haaltert toegekomen den 27 september 1882. Na een middagmaal in de pastorij genomen te hebben, zijn de zusters zonder trommels nog trompet in de woonst geleid die bereid was voor de onderwijzeres.’

De definitieve start kwam er in 1882 toen de zusters Penitenten van Opbrakel zich vestigden in Haaltert en onderwijs verschaften aan de meisjes. Daar naast kwam er ook een verblijf voor wezen en de verzorging van de ouden van dagen die in het klooster verbleven: *‘in de maand juli is*

Onderwijsinstelling

Vóór de bouw van de school langs de Bruul- en Pluimstraat was er het gemeentelijk onderwijs maar er werd ook les gegeven door het Vrije Katholieke onderwijs in ‘t fabrieksen’ (Houtmarkt/Baljuwweg), in de ‘hoeve Peke Coppens’ (Bruulstraat, nu Bruulpark) en ‘In den Ester’ (herberg aan de St.-Jozefkapel op het Bruulplein).

men begonnen met het opbouwen van een huis, moettende dienen voor woonst van Religieusen, het onderwijs gevende aen de meiskens'. Het huis is voltrokken geweest in 1882 en bewoond door 4 Religieusen van het klooster van Opbrakel, die in oktober in dadelijken onderwijsdienst zijn getreden.'

In die periode waren er reeds 4 klassen lager onderwijs en twee bewaarklassen voor kleuters.

Het mag gezegd, pastoor Desiderius Van Gansbeke (°Sint-Maria Oudenhove, 17 april 1827 en + Haaltert, 30 oktober 1882) was een zeer actieve en ondernemende parochieherder. Zijn taak was veelzijdig. Naast het diplomatisch laveren tussen de liberale meerderheid van burgemeester Gustaaf Van Meldert en de Katholieke ploeg van Lodewijk de Sadeleer, was zijn grootste zorg het bemeubelen van de nieuwe kerk na de brand in 1869 van de vorige en de opbouw van de katholieke school. Hij kreeg daarbij hulp van de toegewijde onderpastoor Petrus Van Wambeke.

Pastoor Van Gansbeke stierf op 55 jarige leeftijd. Zijn overlijden werd aangekondigd door drie dagen klokkengelui. Het was nog de periode van de schoolstrijd, hij had voortdurend strijd moeten leveren tegen "t liberaal fenijn en de vrijmetselarij". Hij kreeg van de Haaltertse bevolking een waardige begrafenis. d' Ingetogen menigte begaf zich kerkhofwaarts, d' hoeken van t baarkleed werden gehouden door Lodewijk de Sadeleer, volksvertegenwoordiger, d.d. burgemeester schepen Roelants en de H.H. pastoors van Erembodegem en Iddergem".

Van Gansbeke werd opgevolgd door Eugene De Pessemier (°Oudenaarde, 13 januari 1832 en + Haaltert, 2 november 1918).

Als gevolg van een brief van pastoor De Pessemier aan Paus Leo XIII ontving hij in 1883 de apostolische zegen voor zijn onderpastoor Petrus Van Wambeke, voor al de weldoeners van het katholiek onderwijs op de parochie en voor de religieuzen van Sint-Franciscus van Assisen aan wie de opvoeding van de meisjes was toegewezen.

Van 'oudmannekenshuis' naar zorgcentrum

In 1889 begon men aan de funderingen van het bijhorend gebouw: *'een vrij gesticht voor weezen, arme oude vrouwen en mannen, alsook voor een hospitaal'*. Het begrip *'hospitaal'* zal waarschijnlijk bedoeld zijn als *'gasthuis'*. De werkzaamheden werden beëindigd in het najaar van 1892.

In 1898 kwam er een uitbreiding voor *'kostkoopsters'* en ouderlingen. Zuster Begga en zuster Bathilde waren de laatste zusters die zorgden voor de oudjes.

Testament pastoor De Pessemier

De opvolger van pastoor Van Gansbeke, Eugene De Pessemier, aangesteld in 1882, noteerde in zijn testament in 1906:

'de ondergetekende, in de naam der stichters van het klooster, huis der Zusters, scholen Bruul en Ekent, huis der ouderlingen, weezen, kostkoopers, boerderij enz. bekennt bij deze dat het bovenvermeld gesticht of klooster van Haaltert, een gansch vrij en eigen gesticht is, eigendom van de stichters, waarvan de uitdrukkelijke en uiterste wil luidt als volgt: de grondgebouwen van alle aard, meubelen, geldmiddelen die het klooster als eigendom bezit of die het later als aalmoezen of begiftigingen kan ontvangen, moeten ten eeuwige dage in het gesticht gebruikt worden, tot geestelijk en tijdelijk welzijn der parochie van Haaltert, 1° tot onderwijs en opvoeding der jeugd, 2° tot onderhoud en verpleging van oude, gebrekkige of ziekelijk arme mensen, 3° tot opvoeding van arme weesmeisjes... ten eeuwigen dage moet het bestuur van het klooster toevertrouwd worden aan den dienstdoenden paster te Haaltert. Het inwendig bestuur van het huis is toevertrouwd aan de Zusters Franciscanessen van Opbrakel... Buiten het verzorgen van arme mensen en weezen mag het nog dienen tot toevluchtsoord van betalende kostkoopers of kostkoopsters, die verlangen er hunne dagen in rust door te brengen, die er de beschikbare kamers kunnen gebruiken en er het onderhoud ontvangen van het klooster. Hunne jaarlijksche of levenslange vergoeding zal moeten komen in de handen van den dienstdoenden pastoor... Al wie bovengemelde schikkingen wil veranderen maakt inbreuk tegenover den uitersten wil der stichters, die niets anders in hunne liefdadigheid voor oogen gehad hebben dan de

glorie van God en het geestelijk en lichamelijk welzijn der Parochie van Haeltert.'

In de voorbije decennia werd alles gemoderniseerd en werd het 'oudmannekeshuis' getransformeerd tot een modern woonzorgcentrum met 64 kamers. Sinds 1992 zijn er 30 assistentiewoningen in het serviceflatgebouw 'De Pastorale'. In 2012 werd de dienstverlening uitgebreid met 10 kamers voor kort verblijf en een dagverzorgingscentrum.

Het schoolcomplex

Ondertussen breidde het katholieke net sterk uit in de gemeente en was er nood aan supplementaire accommodatie in de buitenwijken.

In 1904 kwam er een school in Eekent. Zuster Rosine en Zuster Georgine pendelden elke dag van het klooster naar de Ekentschool om er de kinderen op te vangen.

Enkele jaren later, in 1907 werd een overeenkomst afgesloten tussen de vrije scholen en het gemeentebestuur 'voor doel hebbende, de aanvaarding voor ééne termijn van tien jaren der aanneming dezer scholen, die aanneming zal dan gelden tot den 25sten 1917'.

Het nieuwe bestuur van de vrije scholen was samengesteld uit: Dr. Ben. Hendrickx, Louis Roelants, Ben. Raes, onderpastoor Fr. Pauwels, onderpastoor P. Ronsse en de pastoor E. Pessemier (bestuurder).

In 1938 werd de wijkschool in Ede ingehuldigd door pastoor Van der Mijsbrugge.

In 1946 ontvingen de bestuurders van de onderwijsinrichting de toelating van de bisschop om een 'tweejaarlijkse landelijke huishoudschool' te starten, in de volksmond 'de huishoudschool' die in 1954 omgevormd werd tot 'Sociaal Technisch Onderwijs' en later tot Handelsafdeling. In 1956 en 1968 kwamen er nieuwe gebouwen langs de Pluimstraat.

Meer gegevens over het onderwijs kan je nog lezen in Mededelingen HK Haaltert, jg.1992 (nr. 3), jg. 2011 (nr. 3) en jg. 2020 (nr. 4), zie website HK.

Boerderij wordt Sint -Lutgardisheem

In 1892 werd aan het gebouwencomplex ook een boerderij toegevoegd, die jarenlang bewoond werd door de familie Geeroms (*de peijereknecht*).

In 1953 stopte de toenmalige beheerder, Frans Geeroms de boerenactiviteiten, het gezin verhuisde naar de Achterstraat en de boerderij kwam vrij.

*Zittend: Arthur Vijverman, onderpastoor Louis Bosteels (proost), Frans De Loose, Jules Van den Neucker.
Staannd: Edgard De Meyer, Alfons Scheerlinck, Paul Rottiers, Willy De Buysscher, Willy De Loose, Willy De Pril en Alberic Van den Neucker.*

In dat jaar werd door de KAJ-afdeling onder impuls van hun proost onderpastoor Louis Bosteels (aangesteld in 1949) een zondagontspanning ingericht voor de jeugd in de vrijgekomen hoeve.

De verantwoordelijke leiding, o.m. Frans De Loose, Jules Van den Neucker, Willy De Pril, Edgard De Meyer en enkele anderen zorgden voor de inrichting. De klassieke gezelschapsspelen (vogelpik, bakschieting, voetbaltafels, enz.) werden de zondagnamiddag druk beoefend.

In 1955 werd het lokaal omgeuild voor een zaaltje achter 'De Muziekzaal' op het Sint-Goriksplein (nu nr .11), dat de eigenaar Arthur Vijverman gratis ter beschikking stelde van de jeugd.

Sint Lutgardisheem

Zittend: 1- Emilie Segers; 2- Martha Beerens; 3- Maria Nerinckx; 4- Simonne Beeckman; 5- Helga Lievens; 6- Suzanne Janssens; 7- Christiane Van Cauwenberghe; 8- Marie-Jeanne Coppens; 9- Gemma Van de Velde; 10- Jozefina De Craemer; 11- Juliene D'Haeseleer; 12- Maria Van Hoorebeek.

Midden: 1- Elise Goeman; 2- Juliana Wijnant; 3- Marie-Louise Roelandt; 4- Victorine Lievens; 5- Jeanine Van den Borre; 6- Marie-José Wijnant; 7- Marie- Thérèse Van den Neucker; proost Henry Moortgat, 8- ... ; 9- Paula Roelandt; 10- Marie- Thérèse Maeschalck; 11- Suzanne Roelandt; 12- ... ; 13- Godelieve De Schrijver; 14- Maria Muylaert; 15- Christiane Temmerman; 16- Mairie-Louise Piron; 17- Irma Piron; 18- Jeanine Vijverman; 19- Arlette Van Berlamont (de latere Nationale Voorzitster van KAV).

Achteraan: 1- ... ; 2- ... ; 3- Lisette Van Herreweghe; 4- Monique Van den Neucker; 5- ... ; 6- Nadine Roelandt; 7- ... ; 8- Lucienne Van den Stockt; 9- Eugenie De Haeck; 10- Marie-José De Neve; 11- ... ; 12- Mariette De Schutter; 13- Agnes Schandevijl; 14- Godelieve Mally; 15- Suzanne Scheerlinck; 16- ... ; 17- Simonne Hamerijckx; 18- ... ; 19- Irene De Schrijver; 20- ... ; 21- Simonne Van Cauwenbergh; 22- Maria Maeschalck; 23- Marie-José van Cauwenbergh.

1952- Een sterke VKAJ-afdeling in het Sint-Lutgardusheem met de proost Henry Moortgat.

De boerderij van het schoolcomplex werd enkele tijd nadien ingenomen door de VKAJ en werd omgedoopt tot Sint-Lutgardisheem. Hier was onderpastoor Moortgat in 1952 samen met de VKAJ-leiding, o.a. Maria Braeckman, Arlette Van Berlamont e.a. de stuwende kracht achter de realisatie.

Deze twee eerder primitieve huisvestingen voor de Haaltertse jeugd was in 1958 de eerste stap naar het volwaardige en nog steeds bestaande Jeugdheem.

Een toemaatje

'Madame Mère' bereidde 'einen vorzüglichen Schweinebraten' voor de Brandenburgse soldaten in het klooster te Haaltert – september 1914

In een Duitse oorlogskrant 'Landsturm' die gedrukt werd in Aalst bij Van de Putte-Goossens staat een interessant artikel i.v.m. de doortocht van een Branderburger Regiment op weg naar Oudenaarde.

Wilhelm Neuhaus, redacteur van de krant 'Mein Heimatland, Zeitschrift für Geschichte, Volks- und Heimatkunde' schreef oorlogsrapporten over zijn inzet bij het 'Landsturm Infantry Batallion Hersfeld' in België.

Het begint bij het vertrek uit Hersfeld. De reis gaat over Keulen, Namen, Brussel, Aalst en verder via Haaltert naar Zottegem en Audenaarde. Hun taak was de bewaking van station en Scheldebruggen én de controle op het naleven van de avondklok.

De auteur beschrijft niet alleen oorlogssituaties, maar zijn belangstelling gaat vooral naar de levensomstandigheden van de bevolking, o.m. *‘achterstand en moreel misbruik en merkbare armoede’*. Veel bedelende kinderen stonden aan de kazernepoort. Ondanks de inspanningen van kerk en school om het roken tegen te gaan, kon je zien dat een 10-jarige jongen behendig een sigaret rolt in het bijzijn van vader of moeder. Ook het gebruik van honden als trekdiër is toegelaten. Soms trekt zo’n arm dier een karretje met twee personen. De wegen zijn goed, in het midden geplaveid, omzoomd met wilgen, eiken en populieren.’

Met Kerstmis schetst hij een romantisch beeld van de situatie: *‘Wij vierden ook Kerstnacht. De kerstboom was mooi versierd in de zaal, er heerste de begenadigde kerstsfeer van de stille heilige nacht. Maar alleen diepe droefheid ontwaakte in de harten. Wij dachten aan de kerstklokken, aan de vreugdekreten van de kinderen en aan de liefde van onze vrouwen en menig traan vloeide zonder schaamte. Deze nacht in vijandelijk gebied zal voor ons onvergetelijk zijn. De helderste ster schijnt in de lucht, het uitgestrekte land ligt in diepe kalmte. De klokkentoren galmt, in feestelijke klanken stuurt hij zijn vredesklanken de nacht in: vrede, vrede. Helaas, in het zuiden is er dof gerommel en een donderend geluid. De kanonnen schreeuwen luid: oorlog, oorlog! Er is geen tijd om te dromen, dubbele waakzaamheid is in deze nacht geboden. De geweren worden onder de kerstboom geladen en versterkte patrouilles houden de wacht’*.

Enkele dagen later schreef Wilhelm Neuhaus: *‘Wij waren dankbaar voor de ontvangen kerst- en nieuwjaarspakketten. Wij begroetten het nieuwe jaar met een glas Belgisch bier, ‘das hier ganz trinkbar ist!’*

In zijn column *‘Dies und das’* verhaalde hij de passage in het klooster op de Bruulstraat.

‘Ons Brandenburger Regiment marcheerde vanuit Brussel naar Aalst, waar de sporen nog zichtbaar waren van de zware gevechten met de Belgische Vrijkorpsen.

Ongeveer 4 km van Aalst ligt het dorpje Haaltert. Hier kwam ons bataljon aan op 8 september en werd ingekwartierd in een klooster. Na een uitputtende mars van 8 uren was dit welkom. Na een korte onderhandeling met ‘Madame Mère’ werden wij toegelaten, zonder veel inbreng van de plaatselijke bevolking. In gestrekte pas betraden de baardige, zonverbrande, met

zweet en stof bedekte Brandenburgers de ruime kloostertuin, nieuwsgierig gevolgd door de zusters.

Toen de luitenant beval: ‘geweer af, suisden de wapens naar beneden. Dat was echter teveel voor de nonnen, met een onderdrukte gil stoven ze uit elkaar, omdat ze dachten dat de wild uitzierende beruchte Barbaren het bevel tot schieten gaven en verschansten zij zich in de kelder. Langzamerhand werd het rustig en even later kon men de zusters en soldaten samen bezig zien met de inrichting van de slaappleatsen. Stro werd uit de schuur gehaald, de keukenwagen werd in de tuin geplaatst en iedereen zat weldra bij elkaar in de beste verstandhouding.

De officieren werden ondergebracht in het sobere maar nette ‘oud mannetjeshuis’.

Wij moesten niet instaan voor onze maaltijd, want ‘Madame Mère’ was zo vriendelijk ons een voortreffelijk varkensgebraad te serveren, wat wij graag vergoedden met een gift voor de armen.

De volgende morgen trokken wij verder. De kloostergemeenschap was waarschijnlijk blij om van de ongenode gasten verlost te zijn. Maar wij, ‘de Barbaren’, namen toch met een hartelijke handdruk afscheid van het Belgische klooster.’

In andere verslagen beschrijft de auteur eveneens het verblijf in Zottegem, Oudenaarde en Geraardsbergen, met zelfs een beschrijving van de ‘krakelingenworp’.

Willy De Loose

Bronnen:

- SA Aalst, krantenarchief, De Werkman, 5 november 1882 en Het Land van Aalst, 2 oktober 1892
- De Brouwer J., Bijdrage tot de Parochiale geschiedenis van Haaltert, LvA, 1956
- Versavel S., Van Cromphaut O., De Loose W., Liber Memorialis Ecclesiae de Haaltert Sint-Gorik, 2017, HK, DF, Par. Sint-Gorik
- De Potter F. en Brouckaert J., Geschiedenis van de Gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen, Gent, 1895
- De Loose W., Mijne groeten uit Haaltert, HK 2000, blz. 114
- Archief Zusters Penitenten, Sint Maria Oudenhove (Zuster Wies)
- SA Aalst, krantenarchief, Landsturm, nr.4, 1 september 1915. De krant verscheen veertiendaags in 1915 tot 1916
- Met dank aan Zuster Hilona, Mark Beelaert, Eliane Elskens

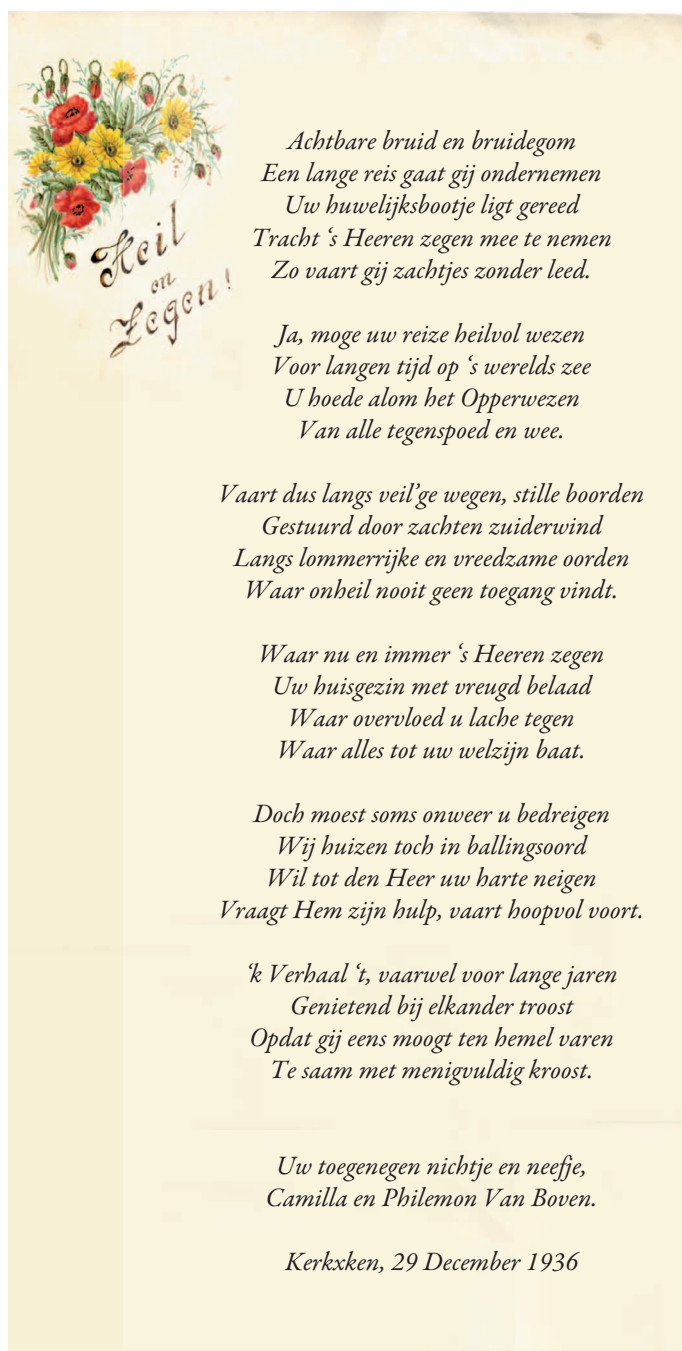
Heil en zegen Kerksken 80 jaar geleden

In onze regio mag één familie zich de onderwijzersfamilie bij uitstek noemen, de familie Ghijssels. Donaat Ghijssels, koster en hulponderwijzer te Kerksken huwde met Maria Heereman. Er kwamen vier kinderen: Jozef Maurice (°1906), Hilaire (°1907), Richard (°1910) en Alice (°1913). De drie zonen zochten hun weg in het onderwijs. De schoonzoon Jozef Coppens, echtgenoot van Alice, werd ook onderwijzer.

Maurice was een lange periode hoofdonderwijzer in de plaatselijke gemeenteschool.

Bij zijn huwelijk op 29 december 1936 met Gabriëlla De Schrijver werden heilwensen keurig neergepend en plechtig gedeclameerd op het huwelijksfeest. Twee mooie exemplaren werden bewaard (1).

Een tweede huldebetoon kwam van 'de buurmeisjes'.

Waarde Echtelingen,

Heden vieren wij een verrukkelijk feest! Heden immers valt me de eer te beurt U beiden in naam van begeesterde geburenmeisjes U een billijke schatting van eerbied en innige verknochtheid aan te bieden. Inderdaad, vandaag zijn uw edele harten door den zoeten liefdesband omhuld, door het heilig sacrament des huwelijks waardiglijk vereenigd en door den zegen des Allerhoogsten bekrachtigd.

Deze gedenkwaardige dag doet de ziel van zoete gewaarwordingen trillen en in 's menschenhart de aangenaamste en edelste gevoelens ontstaan. Die liefde en trouw voor Godes altaar door de echtelingen aan elkander gezworen is een vereenigingsband welke slechts door den dood verbroken kan worden. De zegen door 's Heeren dienaar van den hemel over de getrouwden afgesmeekt is de bronader van hun welvaart en geeft hun den moed om de moeilijkheden en de hinderpalen die zij meermalen in dien levensstaat ontmoeten te trotseren en te overwinnen. Inderdaad moest tegenspoed wel eens uw levenspad overlomberen, moesten wederwaardigheden voor eenigen tijd uw deel wezen, denkt dan aan Dengene, die heilvolle vereeniging met zijn almachtige hand heeft bezegeld en hij zal weldra uw lijden in vreugde en geestdrift doen verkeeren en weest verzekerd dat de heldere ster, die al dan voor uw oogen zal schitteren, voorzeker een glanzende lichtstraat in den duisteren nacht uwer verlede smarten werpen zal. Edoch, wenden wij het oog af van al die schriktooneelen, begroeten wij de aanlachende toekomst als een geluksbode, en wenschen we vuriglijk, dat de vreugde welke thans zoo mildelijk uw jonge harten vervult, duurzaam en bestendig weze, moget ge beiden het reine genot smaken van uw plechtige verbintenis een vrolijke kinderschaar bekroond te zien en moge de toekomst U als een verlokking bloemenpad toeschijnen.

*Acht U dus gelukkig, Waarde Bruidegom,
dat gij zoo edel van inborst uw dagen moget
slijten aan de zijde van een zoo godsvruchtige
en minzame juffrouw. En gij, Waarde
Bruid, reeds lang hebt gij die ongeveinsde
liefde, die kiesche ommevang uit de ziel van
uw vrome echtgenoot zien stralen. Als
onderwijzer is hij ons allen zoo duurbaar en
de jeugd aan zijne zorgen toevertrouwd
betuigt hem allen de grootste achting.
Daarom zijn wij heden gelukkig U als
bewijs onzer ware oprechte genegenheid U
deze bloemen en dit geschenk aan te bieden.*

*Welaan dan, Beste geburen, geven wij onze
blijdschap lucht in woorden, verheffen we
thans onze vroolijke stem en roepen eenparig
in genoegen en geestdrift uit:
Leef lang, leef gelukkig, waarde Bruidegom
met uw lieve Bruid.*

De geburenmeisjes
Kerksken, 29 December 1936

*Zittend: 1- Maria Joanna Heereman (wed. Donaat Ghijssels), 2- Jozef Maurits Ghijssels, 3- Gabriëlla De Schrijver,
4- Maria Theresia De Schrijver (wed. Petrus Eeman)
Staannd, 1e rij: 1- Hilaire Ghijssels, 2- Elza Muylaert (echtg. Hilaire Ghijssels), 3- Joseph Heereman, 4- Elza Van den Bruelle
(echtg. Richard Ghijssels), 5- Richard Ghijssels, 6- Alice Ghijssels (echtg. Jozef Coppens), 7- Jozef Coppens,
8- Maria Van den Storme, 9- René De Schrijver, 10- Leonie De Schrijver, 11- Richard Van der Speeten.
2e rij: 1-..., 2- Louis Fermon, 3- Florence..., 4- Rachel De Schrijver, 5- Aloïs Heereman, 6- Virginie Heereman,
7- Louis Cieters, 8- Petrus Van der Hoeven, 9- Valery...
3e rij: 1-..., 2- Richard Coppens, 3- Hector Heereman, 4- Emmerie Van der Hoeven, 5- Benoit Coppens, 6- Maria De Schrijver.*

De redactie

1- HKH, archief Paul Ghijssels
Foto bruiloft genomen door Marcel De Rijck.

'Madame Jeanne' (Jeanne De Winter)

Denderhoutem °9 november 1905 • † Denderleeuw, 6 mei 1996

Een begrip in Denderhoutem

Zij was de schrik van de bengels van 7-8 jaar die toen bij haar in het 1ste of 2de leerjaar zaten. Zij was de heldin van de (respectievelijke) moeders omdat madame Jeanne hun kroost wel in het gareel kon houden. Zij huwde op 10 augustus 1937 met Jozef De Troy, met wie ze twee kinderen kreeg, Jan en Jules. Ze behaalde het diploma leerkracht lager onderwijs in de normaalschool te Eeklo in 1924.

Na een paar interims werd ze in 1926 benoemd tot leerkracht 1ste en 2de leerjaar in de gemeentelijke jongensschool in Denderhoutem, waar ze meer dan 30 jaar les gaf.

Haar benoeming kwam er na een bijzonder woelige gemeenteraad op 6 mei 1926. De Daensisten (met 7 verkozenen) vormden de meerderheid tegen de Katholieken (4 verkozenen) die woedend de gemeenteraad verlieten.

Madame Jeanne heeft haar opdracht als leerkracht steeds met hart en ziel uitgeoefend. Dat zal menig 70-80 jarige van Denderhoutem vandaag nog beamen!

De klas van Madame Jeanne in het schooljaar 1952-1953

1e rij (geknield): 1- Ronny De Luyck, 2- Hedwin Meert, 3-..., 4- Gilbert De Pauw, 5-..., 6-..., 7- Marcel De Putter

2e rij: 1- Eddy De Winter, 2- Emiel Van Impe, 3- Erwin Borreman, 4- Ortoire De Meerleer, 5- Jozef De Bruyn, 6- Hubert De Saeger, 7-..., 8- Victor Cooman, 9-..., 10- Fredy Meert

3e rij: 1- André Waterschoot, 2-..., 3- Frans Sonck, 4- Iwein Roets, 5-..., 6- Herman Goossens, 7- Jozef De Backer, 8- Johnny Heyman

4e rij: 1- Freddy Uyttersprot, 2- Willy Sonck, 3- Herman Verckens, 4- Freddy De Winter, 5-..., 6-... 7- Walter Kiekens, 8-..., 9- Eric Sonck

Hans Sonck

Foto verzameling: Freddy Uyttersprot

OILJTERSE TAAL *Kronkels*

*2.0
Een eigzinnige
kijk op ons dialect*

Een toemaatje

*Vervolg op het geschenkboek
uitgegeven ter gelegenheid
van 40 jaar Heemkundige
Kring*

201 oëkouljen

Toch moeilijk te begrijpen waarom aanaarden, dus ophogen rond een plant, bij ons “oëkouljen” genoemd wordt. Er wordt een greppel gemaakt en geen kuil om aarde op te hogen. Eens aangeaard moeten de aardappelplanten hun plan trekken en komt alles goed tenzij de coloradokever komt tegenwerken.

202 kwest

Mogelijk is er ruzie of de vraag is of er geen onenigheid is. Dat krijgt hier een pracht van een vertaling: “kwest es ter gin kwest”. Zowel een Franse als een Engelse vraag kan meespelen n de eerste “kwest” maar de tweede die voor ruzie staat is geen kwestie van anderstaligheid.

203 noste

Volgend keer klinkt als “t noste kieër”. Vanwaar die “noste”? Naast de haast is in vertaling “nevest d’oste”. Haast en naast hebben dezelfde klank net als “oste en noste”. “t Noste kieër zaat beter likken be men nosjte gebier”.

204 kojerskooëd

“Va kojerskooëd” betekent van langs om slechter of van kwaad naar erger. Van kwaad naar erger is dan wel in dalende lijn maar de gekende trappen van vergelijking gaan van kwaad naar kwader en kwaadst en van erg naar erger en ergst. In van kwaad naar erger springt men dus naar een trap van een ander woord. In Haaltert doen wij dat niet, wij blijven “kooëd, kojjer of kosjt”, maar wij gebruiken de trap in de andere richting. In plaats van “va kojers kooëd” zouden we dus juister zeggen “va kooëd nor kojjer” maar laat onds om “goesjwille” de vrede bewaren.

205 a kont vooër’n

Het zal wennen worden, “t za a kont vooër’n”. “Ze za ere pere zien” betekent zowat hetzelfde. Het zitvlak en de vader hebben er dus allebei meer te maken. De veranderingen die ze meemaakt zullen aanpassing nodig maken.

206 piljteren

De herkomst van meerdere dialectwoorden is niet of moeizaam te achterhalen, soms is zelfs een omschrijving moeilijk. Voor “piljteren” vond ik een verklaring bij het woord peuteren: met de vingers of een werktuig in iets wroeten. Je moet dus niet in je oor “piljteren”.

207 poelje

Een poelier is een handelaar in gevogelte en wild. Die heeft normaal ook “poeljen” in zijn aanbod. Zo’n jonge kip legt nog geen eieren maar dat komt wel.

208 opsjaan

Overdreven aanmoediging zodat de zenuwen door de keel gieren bedoelen wij met “opsjaan”. De beste vertaling os opjagen maar tussen jagen en “sjaan” is weinig verband.

209 *osten*

Hij is helemaal niet haastig bij “a za em gon osten”. Heeft weinig met haast en spoed te maken want het wil zeggen dat hij geen zin heeft. Hij denkt er zelfs niet over om te beginnen, het komt niet ter sprake, “da ziede van ier”. De slager zou zeggen: “Nog voor geen hesp”.

210 *spagen*

Het Engelse rotweer bij “It raining cats and dogs”, kan ook bij ons. In Oiljtert zeggen we als er zware regenval op komst is: ”t za gon katten spagen “.

211 *annen toer*

“Elk op toer” betekent iedereen om de” beurt en “annen toer” wil zeggen dat jij aan de beurt bent. Mogelijk mag je dan een rondje lopen maar het kan net zo goed de start zijn voor een optreden.

212 *rit*

Knikkeren was een geliefd spel met een specifiek jargon. Zo kon een speler die eerst riep “kousj, piet, opuëch en alles” enkele voordeeltjes inroepen. In de “pot” lag de inzet van alle deelnemers en wie alle knikker kwijtgespeeld had “was rit”.

213 *klèsjuër*

De zweep van een koetsier was geen marteltuig maar een instrument op aanwijzingen te geven aan het paard of het ganse gespan. Een fijn lange stok met een koord of een dunne reep leder er aan en “vuërt me de koesj”. Om de zweep goed luid te laten klakken hing aan het einde van het touw een soort kwast: “het klèjuër”.

214 *spieëkelen*

“t Za gon lieërek doen” en “t Za gon katte spagen” voorspellen weinig fraais. “Spagen” is overgeven en niet spuwen want dat is “spieëkelen”. Toen er nog vaak tabak gekauwd werd, stond bij de Leuvense stoof een “spieëkelbaksken”. Er werd wel verondersteld dat de “sjikker” goed kon mikken.

215 *zouëken*

Om van een ziftje een “zouëken” te maken, moet je van Haaltert zijn. Een zijde is bij ons een “zouë” en “a ligt op zen zomer-zouë” doet ons dromen van zalige luiheid.

216 *sterremouën*

Een vergiet of stamijn wordt bij ons een “sterremouën”. Dat ”mouën” is verklaarbaar als vervorming van “mijn”, maar “sterre”? Zo talrijk als sterren zijn de gaatjes in een vergiet of heeft een sterren-chef een “sterremouën” nodig?

217 *blikken*

Bij het delen van de kaarten wordt bij sommige spelen een kaart omgedraaid die verklapt wat troef is in die ronde. Dat om-draaien heet “blikken”. De deler draait een kaart om te tonen wat troef is: “skipperen, klaveren, koekeren of erten”. Hoe meer je van die soort kreeg, hoe meer je van de tegenpartij kan “afkuëpen”.

218 *afsnouën*

Een kortere weg kiezen is: “de boën afsnouën”. Daar heb je dan niet echt een mes voor nodig maar wel een kleiner “bontjen”. Ook andere verkleinwoorden wisselen voor een korte klank zoals: “joër – jorken”; “voër - vorken”; “toërt – tortjen”; “koër – kortjen” ...

219 *kwèddel*

“Ambras” zal uit een Franse ruzie afgeleid zijn terwijl “ambrasseren” toch heel wat vriendschappelijker is. Maar voor in hoofdzaak verbale onenigheid hebben we het prachtwoord “kwèddel”. Bij dat woord voel je de verwijten heen en weer slingeren, mooi toch!

220 *grosj*

Bijzonder fier klinktin vertaling: “gralek grosj”. In vergelijking met bots en “bosj” zou “grosj” dan grots of iets dergelijk worden; niet dus! “Grosj” verschijnt blijkbaar uit het niets maar er moet toch iets zijn om je “grosj” te voelen.

221 *va nen oës gepoept*

Wie “va nen oës gepoept” is, gedraagt zich bijzonder ongeduldig. Zijn hazen altijd zo haastig? En over de gevolgen van “va nen oës gepoept” wordt niet gepiept.

222 *vèzjelink*

Een kantje overschot van bv rauwe ham vinden we maar wat “vèzjelink”. Ook een stuk weefsel kan “outjgevèzjeld” zijn. Zo vers is dat niet.

223 *froesjelen*

Prutsen kan op veel manieren maar een goede manier is er natuurlijk niet. “Froesjelen” wijst op klein en misschien geniepig prutswerk. Wie ongeduldig aan zijn kledij prutst, krijgt de opmerking: “Azuë nie sto froesjelen”.

224 *frinkèt*

Een vorket kent men enkel in Vlaanderen voor een vork. In Haaltert eten we met meer klank, in het woord dan toch, nl met een “frinkèt”. Teveel hooi op je “frinkèt” nemen, is niet aan te raden.

225 *ma frotten*

Stroop aan de baard smeren, flemen of vleien, iemand het gat likken ... van al die varianten komt iemand de mouw strijken het dichtst bij ons “ma frotten”. Hierbij is “frotten” toch een lastig werkwoord.

226 *besketen*

Als je met lege handen terugkeert, kan je spreken van “een besketen kommisje”. “Een besketen mèrt” is een mislukte onderneming. Dat ruikt zelfs niet naar enig succes.

227 *tantafeiëre*

Wie veel te doen heeft zegt in het Frans: j’ ai tant à faire. Met ons “tantafeiëre” bedoelen we ook gedoe. Iets waar we liever niets mee te maken hebben, wordt afgedaan met: “aal die tantafeiëre, doër emmek gieën affeiëre mee”. Je wil er dus zeker geen zaken mee doen.

228 *toesj*

Buiten gebruik als voorwerp en dus als woord ook gedoemd om te verdwijnen is een griffel of “nen toesj” om op een lei te schrijven. Je kan wel nog “toesj” hebben als je een gevoelige snaar raakt. Zit het Engelse to touch daar voor iets tussen? Totaal iets anders is het nu en dan in “toesj en tèn”. “Ejje toesj en ten nog isj toesj?”

229 *nouëch*

“Z’ eet ter nouëch af” kan zowel op haar ziekte als op haar obsessie slaan maar dan in een erge graad. “t Es nouëch” is ook erg. “Nouëch kaat, nouëch stillekes, nouëch moej”, tekens wordt de koude, de stilte of de vermoeidheid sterker gemaakt.

230 *fatik en frot*

“Fatik en frot” zou een foute naam zijn voor een klusjesbedrijf. Een “fatik” is eigenlijk een ongelukje dat je bij een klusje kunt missen als tandpijn en een “frot” is al niet veel beter, dat zowat de sisser bij afloop. Met zo’n duo ga je best niet maar de oorlog.

231 *zeren*

Een gewone vertaling voor zeuren brengt ons bij “zeren”. Naast het doodgewone vervelend zagen betekent “zeren” ook bedriegen vooral bij een spel. Een “zeerkaas” bedriegt zoveel mogelijk en is dus geen smeerkaas, eerder een harde kaas met gaten.

232 *zietelèp*

Een woord om de lippen bij af te likken is “zietelèp”. Zo’n snoeper heeft zelden genoeg zoetigheden naar binnen gewerkt. Als hij niet voldoende aan zijn trekken komt, kan hij “zen lèp lotten angen”. Met zo’n mistroostige uitdrukking geeft hij te kennen dat hij aan een nieuwe lading suikerij toe is.

233 *tatjespap*

Kinderen kregen o.a. “een boken en bisj en tatjes” te eten. Met een beetje klankverschuiving zit je bij het Aalsterse belfort, “den tètentoeren”. Daar worden geen aardappelen mee bedoeld zoals in “tatjespap”; toch niet misspreken tot “tètjespap” want dat is een seizoensproduct. “Tatjespap” dus, met aardappelen en botermelk en een flinke greep kruidnoot, smakelijk!

234 *bèrt*

Een plank is “een bèrt” en een plakje is “een bërreken. Wat op je bord belandt of wat je op de plank krijgt, komt bij ons logisch “op oos bert”.

235 *brouëzel*

Een nietigheid of een kruimel is “een brouëzel”. Wat totaal waardeloos is, “es gin brouëzel weiërd”. Een appel en een ei waarvoor je iets op de kop tikt, wordt “een brok en een brouëzel”.

236 *kappesjong*

Een lange regenjas met een kap is een “kappesjong”. In het Frans kleden we ons met un capuchon of un imperméable. Als het in Parijs regent, druppelt het in Brussel en dan kunnen we “ne kappesjong of ne emperméabel” goed gebruiken.

237 *koëpèrt*

Zonder echt kwaadaardige (kwaad of aardig?) bedoelingen toch de deugniet uithangen, is het werk van een “koëpèrt”, een schobbejak, een kwajongen of een schavuit.

238 *zwènzjelen*

Heel onvast voortbewegen zoals een zwaar dronken persoon, op flanellen benen, noemen we “zwènzjelen”. In Vlaanderen zeggen we zwenselen voor onvast stappen maar in Nederland waggelt men verder.

239 *metten*

Een kalf blijf je maar voor een jaar, zei Gezelle, en hetzelfde geldt voor een “metten”. Die beesten groeien tot vaarzen of jonge stieren ;een “kween” en “ne vern” of een “moentj” zijn ook runderen.

240 *vèskot*

Een duidelijk naam voor beschermende kledij die de lading dekt is voorschoot. Voor wordt “veer” in Oijtert maar voorschoot wordt “vèskot” en waarom zou schoot worden omgevormd tot “kot”?

241 *zjip*

Over kledij en mode is reeds veel gezegd en geschreven. In Haaltert spreken we over “klicërozje” en voor een vest hebben we een specifiek woord : “een zjip”. En verband met het zwartje snoepje “zji-zjip” is er niet.

242 *'t skiljt em een êrt*

Een erwt is een klein bolletje en dus best bruikbaar om te vergbelijken met een andere kleinigheid. Wat op een haar na geraakt wordt en waar men rakelings langs komt, wordt aangeduid als: “'t skiljt em een êrt”.

243 *kloeten en botten*

“Kloeten” voor klompen en “botten” voor laarzen, terwijl “botinnen” wel Frans klinken en geen laarzen zijn maar stevige hoge schoenen. Het gezegde “ 't ken em gin botten skillen” heeft ook weinig te maken met laarzen.

244 *louëfrok*

Het woord is helemaal uit de mode maar wie voorspelt of het kledingstuk dat wij “ne louëfrok” noemen, niet weer opduikt. Het woord klinkt Vlaamser dan pullover en waar kan een “rok” beter passen dan aan een “louëf”?

245 *van a gat skirren*

Je kan enkel iets wat er aan hangt eraf schudden. Kopzorgen, die draag je mee en als je er niets meer wil mee te maken hebben, “skirde da toch van a gat”. Of dat schudden alle kopzorgen oplost is toch de vraag.

246 *'t ken em gin knoppen skillen*

Het laat hem helemaal koud: “'t ken em gin knoppen skillen”. Waar komen die “knoppen” vandaan, of zou dat een beleefdheidsvorm voor “kluëten” zijn?

247 *outjgespèljd*

Misschien zelfs onverwacht in de prijzen vallen, doet zeker plezier. Dan ben je “goed outjgespèljd”. Dat is een meevaller die niets te maken heeft met het einde van een spel.

248 *kennis*

Wie in Haaltert iemand ontmoet die hij niet kent, zegt: “'k en o der gin kennis oën”. Als je iemand wel reeds gezien hebt maar er geen naam kunt op kleven of je niet herinnert van waar je die persoon kent, zeg je: “'k en këm èm niet tousjbringen”. Dat is toch opmerkelijk maar wel logisch want als je iemand kunt thuisbrengen, moet je die toch kennen.

249 *bakkes*

Hou je mond of hou je bek id al even vernederend maar toch wat beschaafder dan “aagd a smoel” of “aagd a bakkes”. Een tandarts zal allicht niet zeggen “doed a bakkes open”. Die “bakkes” vinden we terug in “moemelbakkes”? Bij dat masker als carnavalsattribuut heeft “moemel” eerder te maken met vermommen dan met mompelen.

250 *èkkelen*

Stotteren en hakkelen kan in de standaardtaal maar in ons dialect kan je “èkkelen”. “Ge moetj azuë nie èkkelen” is dan weer voelbaar twijfelen om vlakaf te zeggen wat er op de lever ligt.

251 *opsjaan*

Voor “opsjaan” zijn veel andere woorden mogelijk: opjutten; ophitsen; opjagen; aansporen; opstoken; opfokken; op stang jagen ... Bij al die woorden is er een grondwoord herkenbaar: juitten; hitsen; jagen: stoken ... behalve bij “opsjaan”.

252 *een voor rouën*

Het veld wordt geploegd en de grond valt in de vorige voor. “Der een voor mee rouën” is geen verwijzing naar grondbewerking. Het is een relatie die bewerkt wordt want men gaat er lelijk te eer. Als er met jou “een voor gereiën werd” ben je slachtoffer van een vernederende behandeling, de kleerscheuren hou je over.

253 *gorieël*

In het gareel loop je als je trouw alle regels volgt. Wie een gareel draagt kan moeilijk anders, hij wordt er toe gedwongen. Een “gorieël” houdt het paard in toom en zorgt er voor dat de paardenkracht nuttig aangewend wordt.

254 *met 'n anderen*

Dit heeft geen verband met gezelschap: er wordt niet iemand anders bedoeld. Een beetje onverwacht vervolg kondig je aan met “met 'n anderen”. “Met 'n anderen viel er toch nog doelpunt.

255 *vèskot*

Het woord voorschoot dekt de lading helemaal. De schort voor de schoot houdt alles netjes. Die dubbele o-klank in voorschoot wordt wel gevarieerd veranderd tot “veskot” maar dat wijzigt niets aan het veelzijdig gebruik van een schort.

256 *pateeken*

Een fijn gebakje is een “pateeken”. Maar als over iemand gezegd wordt “azuë e pateeken” dan is er weinig smakelijk aan. Hij wordt afgeschilderd als een flierefluiter, een clown of “e ska maan”.

257 *innebees*

De ene “bees” is de andere niet. Er zijn “stekelbezen”, “brèmbezen”, “wouënbezen” een naam voor druiven, “troppebezen”, “errebezen”... ”Innebezen” smaken even lekker maar de naam zelf heeft weinig te maken met frambozen.

258 *messink*

Het verband met mest is duidelijk. Een winterlang groeide de stapel stalmest tot in het voorjaar. Dan wordt alles op een kar, “de meskerre” geschept en naar het veld gevoerd. Met een “mesouk” worden stapeltjes mest over de akker verdeeld. Volledig “outjstuën” gebeurt dan voor het ploegen.

259 *palloken*

Er is een specialist nodig om deze pruimensoort nauwkeurig te beschrijven. Het is zeker geen gekweekte variëteit en iets groter dan jenerbes. Ook over de smaak kan ik weinig kwijt: een vleugje karamel met een tikkeltje tabak en op het einde nog een zweem van stinkende gouwe.

260 *peis*

De groenten- en fruithandel wil enkel grote mooie vruchten. Is het daardoor dat het zo lang geleden is dat die kleine perziken die we “peiskes” noemen, nog te zien of te proeven zijn?

261 *versnoft*

Moeilijker door de neus ademen en vaker een zakdoek gebruiken, zijn de gevolgen van een “versnofte” neus. We zeggen zowel: “Mennen bees es versnoft” als: “Ik ben versnoft”. Als het maar geen corona is!

262 *a kesten tèëren*

Wie zwaar werk verricht, kan een stevig maal verdragen. Het omgekeerde is net zo waar: wie overvloedig eet, mag best wat inspanning leveren. De korsten moeten voor energie zorgen. “A kesten tèëren” betekent dus dat je best voor lichaamsbeweging zorgt na bourgondische bezigheden.

263 *ter es ginne stoef op*

Je kan met iets bluffen maar er kan niet altijd gebluft worden. Als er “ginne stoef op es”, kan dat nog wel goed zijn maar zonder veel glans, heel gewoontjes, zonder schittering, met moeite 5 op 10.

264 *getj dor gieën affèëre mee*

Daar heb je niets mee te maken en je mag er de neus niet tussen steken. Er zal met die zaken niet veel te verdienen vallen en zeker niet voor jou. Bemoei je daar niet mee! Niet dat je er moe van word maar misschien is dat een gewoonte van ons moe, dat bemoeien.

265 *azuë e geleeg*

Dat gaat over een grote of grootse eigendom. Maar ja, dit ligt daar toch zomaar, leeg te wezen. De fierheid bij: “Dat is mijn geleeg” komt erg trots over, tenzij het ietwat ironisch bedoeld is.

266 *z’ emmen veel beluëp*

Daar kan je nog eens rondcrossen, er is een overvloed aan ruimte. Lopen, ontlopen, verlopen, gelopen ... je kan op veel manieren een loopje nemen.

267 *tantafèiëre*

Met al dat gedoe wil ik niets te maken hebben. De vertaling als veel te doen, is duidelijk maar “oos tantafèëre” is vrij negatief, wat er te doen valt is prutswerk. Zo is ook niet elke “affère” aan te raden.

268 *ni outj de voeten kinnen*

Wie te ziek is om uit te gaan, kan beklagd worden. Of dat iets met zijn voeten te maken heeft, is niet zeker. Maak je uit de voeten nu je nog “outj de voeten kindj”. Je uit de voeten maken, is plaats ruimen, weggaan of ervan door gaan. “Nie outj de voeten kinnen”, is geen vlucht maar niet beter kunnen door ziekte of zwakte.

269 *va zen loef*

Wie de kluts kwijt is, moet op zoek maar dat is hopeloos als je niet weet waar je hoofd staat. Bij die zorgwekkende toestand zeggen we: “a es va ze loef”. Zoals de kluts een eigenaardige verwijzing is, heeft “de loef” in onze spraak weinig te maken met scheepvaart. De windzijde is moeilijk te vinden als je niet weet waar je hoofd staat.

270 *ieëjkoebel*

Van jeuken naar “ieëken” is een hele stap en dat je moet krabben waar het jeukt, is een volkse wijsheid. Als er bij jeuk, veelal door krabben, een zwelling opduikt, zit je met een “ieëkoebel”. Gelukkig heeft de apotheker een verzachtend zalfje.

271 *vlerinken*

Als de vleugels een beetje te kort zijn, maken we daar “vlerinken” van, dat is dan een lettergreep meer. Of we daarmee sneller vliegen?

272 *jommer*

Voor dit stopwoord is niet zomar een vertaling te bedenken. “Jommer ze doet” staat voor een sterke bevestiging, ze doet het zeker! En “jommer, jommer, jommer” wil zoveel zeggen als: ’t is niet te geloven. “Jommer ja” kan je begrijpen als een bezwaar, je bent niet helemaal akkoord en dat is jammer.

273 *nezjendrip*

We moeten water meer de kans geven om in de bodem te dringen. Daar kan “nezjendrip” toe bijdragen want het water druipt gewoon naar beneden zonder dakgoot of regenpijp. Je kan daar in “den drip” staan dat is duidelijk maar “nezjen” moet toch iets anders betekenen.

274 *kloesjken*

“Ter es nog e kloesjken in”: nog een bodempje in de fles of het glas. Maar het kan ook over een restje graan of zand gaan. Het graan dat zelf gezaaid, gepikt en gedorst werd, bracht men naar de molen. De

bloem werd dan in een “kloesjken” bij de bakker gedragen en pas daarna kwamen er boterhammen op tafel. Tegenwoordig wordt de tafel industrieel gedekt.

275 *“komt isj af”*

De uitnodiging om eens op bezoek te komen klinkt weinig officieel. De “isj” is ook geen bepaalde datum, het kan ook “in”t passant”. En “afkomen” klinkt als van een troon stappen. Dat “af” vinden we in: “’t es af”; “goe vanaf”; “prief ter af”; “blouëf ter af” ...

276 *brieën*

De pels die van een geslacht konijn gestroopt werd, (dat doe je toch niet, want een konijn is toch een huisdier!) stopte men vol stro om het mooi te laten drogen. Dat vel werd opgehaald door een “poeljier” die instond voor de verdere bewerking. Dat looien noemen wij “brieën” en waar dat woord vandaan komt, is voer voor specialisten.

277 *kaspoesjère*

De stofjas die de schoolmeester droeg, moest beschermen tegen vooral krijtstof (en niet tegen leerstof). Onze, overduidelijk uit het Frans, “kaspoesjère” beschermt niet enkel tegen stof, ze steekt het stof ook weg.

278 *afzjakkeren*

Met nog minder medelijden spreekt men over afbeulen, maar “afzjakkeren” is al even erg laten afzien bij zwaar werk. Nu zijn daar machines voor.

Omer Van Cromphaut

OILJTERSE
TAAI
Kronkels
2.0

Inhoud

Af	275	Ieëjkoebel.....	270	Noste	203	Toesj.....	228
Afsnouën	218	Innebees	257	Nouëch	229	Versnoft.....	261
Affëere	264	Jommer	272	Oëkouljen	201	Vèskot 1	240
Afzjakkeren	278	Kappesjong	236	Opsjaan 1	208	Vèskot 2	255
Anderen.....	254	Kaspoesjère	277	Opsjaan 2.....	251	Vèzjelink.....	222
Bakkes	249	Kennis	248	Osten.....	209	Vlerinken.....	271
Bert	234	Kesten	262	Outgespèljd.....	247	Voeten	268
Besketen.....	226	Klesjuër	213	Pateeken	256	Zeren.....	231
Beuluëp.....	266	Kloesjken.....	274	Piljteren.....	206	Zietelèp.....	232
Blikken.....	217	Kloeten	243	Poelje	207	Zjip.....	241
Boën.....	218	Knoppen	246	Palloken.....	259	Zouëken	215
Brieën.....	276	Koëpert.....	237	Peis	260	Zwènzjelen.....	238
Ekkelen	250	Kojjerskoëd.....	204	Rit	212		
Êrt.....	242	Kont	205	Rouën.....	252		
Fatik en frok.....	230	Kwèddel.....	219	Spagen	210		
Frinket	224	Kwest.....	202	Spieëkelen	214		
Froesjelen	223	Loef	269	Sterremouën.....	216		
Gat	245	Louëfrok	244	Stoef.....	263		
Geleeg.....	265	Ma frotten.....	225	Tantafeiëre 1.....	227		
Gepoept.....	221	Messink.....	258	Tantafeiëre 2.....	267		
Gorieël.....	253	Metten	239	Tatjespap.....	233		
Grosj	220	Nezjendrip	273	Toer	211		

Achilles

Achilles was een beruchte bewoner. De meest smaakmakende anekdote is wel het wedervaren met de champetter. Toen die op ronde was beneden de Keiberg passeerde hij de poort van Achilles. Per ongeluk kiepte die vanuit de poort op het juiste moment een emmer aal de straat op... Onze champetter is bij burgemeester Valentine gaan vragen of hij naar huis kon om van de drek verlost te geraken.

Dat “beiëren” was een geliefde bezigheid van Achilles. Met een “beiërkouëp” op zijn platte kruiwagen reed hij naar zijn veld. Over die kuip lag een natte jutezak om verlies te voorkomen maar toch bleef net voor elke deur waar Achilles langs kwam een kwak achter.

Achilles kocht kolen in de plaatselijke Boerenbond maar nadat Josephine vruchteloos geprobeerd had de bankbriefjes waarmee ze betaald werd proper en stankvrij te krijgen, werd een akkoord gesloten. Achilles kon kolen komen halen zoveel als hij nodig had maar hij mocht niet betalen. Hoe dat geld aan een slechte reputatie kwam? Achilles bewaarde zijn geld in de “beiërpit” omdat hij er van overtuigd was daarmee alle

microben te doden die andere mensen er op achter gelaten hadden.

Normaal zou iemand die, al is het per ongeluk, een emmer aal over een champetter kwakt minstens een proces-verbaal krijgen. Niet Achilles! Even normaal zou iemand die voor elke voordeur vuiligheid achterlaat de burens op zijn nek krijgen. Niet Achilles! En wie kon gratis kolen gaan halen? Wel Achilles!

Bij dit alles mag je niet denken dat die man niet verstandig was. Als bewijs van zijn inzicht kon je zijn televisieantenne bewonderen. Liefst vijf soorten metaal verbonden met het toestel, moesten zorgen voor een vlekkeloze ontvangst op twee schermen die hetzelfde of verschillend beeld weergaven. Natuurlijk vertaalde hij zijn overtuiging soms nogal eigenzinnig.

*Scan deze QR code
met je gsm en luister
naar een straf verhaal
in een mooi dialect!*

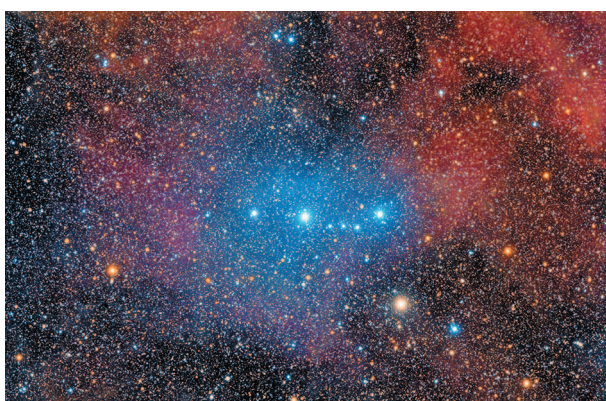
EVOLUTIE VAN HET LICHT, het licht aan in Haaltert

Deel 1

Werd licht ontdekt omdat we uit nieuwsgierigheid willen zien in de duisternis?

Een druk op de knop en we krijgen licht, iets wat we nu als iets evident beschouwen.

Licht heeft sinds de oerknal en het ontstaan van de zon altijd bestaan; denken we maar aan het licht worden na de nacht. De bliksem en de maneschijn zijn eveneens vormen van verlichting die er altijd zijn geweest. Dus ook in Haaltert, nog voor deze naam bestond. De regio was er wel al.

Oerknal

Licht is onmisbaar voor ontelbare dingen. Denken we aan de mensen, dieren en planten, ontluiken van bloemen. Anderzijds zijn er dieren die wel kunnen zonder licht: mol- len, vleermuizen en sommige insecten.

We hebben zomers en winters, waarbij de aarde zich aanpast aan de beschikbaarheid van licht. Poolvossen zien genoeg om te jagen bij maanlicht en op andere plaatsen is het twaalf maanden klaar.

Vuur speelt bij 'licht geven' een grote en initiële rol en vuur is er niet altijd geweest. De bliksem is inderdaad een opwekker van vuur. Vulkanen eveneens. Maar deze vormen van vuur hebben we niet in de hand, ze ontstaan op momenten waarop ze niet altijd gewenst zijn. Daar kwam verandering in toen men door twee stukken hout intens tegen elkaar te wrijven, de vezels spontaan ontbrandden. Later konden vonken opgewekt worden door stenen tegen elkaar te ketsen. En wie heeft als kind niet een stukje filmrol met een brandglas doen smeulen? Met zwavelstokjes (stokje gedrenkt in vloeibare zwavel en voorloper van de lucifers) kon men ook vuur aanmaken wanneer men dat wilde. Fosforlucifers, of 'stekskes', kunnen ontbranden door over de schoenzool te

strijken of over 'een chrasher'. Deze lucifers waren enigszins onveilig omdat deze in de broekzak konden ontvlammen, met alle nare gevolgen. Met vuur kon men zich niet alleen verwarmen, de vlam was ook een bron van licht. Was de ontdekking van vuur niet een van de grootste verworvenheden van onze voorouders?

Bliksemschicht (Foto Laura Vink)

Lucifers

Crascher

Vóór de vlam komen eerst vonken, dat hadden we meer recent, ook bij aanstekers van rookwaren. Hierbij wordt met een vuursteentje door wrijving aan een metalen staafje een vonk opgewekt. Een vonk is voldoende om gas te laten ontbranden. In een artikel uit De Standaard van 18 juni 11. stond dat de talrijke muurschilderingen in Lascaux (Dordogne - Frankrijk) en Altamira (Cantabrië- Spanje) nooit konden gemaakt zijn zonder kunstlicht. Het zonlicht drong niet door tot de diepste delen van de grotten. De kunstenaars uit het stenen tijdperk gebruikten kunstlicht, in hun geval, fakkels en vetlampen om zich bij te lichten. Uit onderzoek naar de prehistorie blijkt dat vuur 250000 jaar geleden met grote regelmaat werd gebruikt en er werd ook voedsel gekookt.

De carbuurlamp. Af en toe vind je er nog een op de rommelmarkt. Maar tot in de jaren '40 waren het nog dagelijkse gebruiksvoorwerpen. Als fietsverlichting bleven ze het langst in ons geheugen gegrift.

Carbuurlamp

Voor onze vaders was het gebruik van zo' n lamp soms een bron van ergernis, want voor zoonlief was de grondstof, de carbuur (of het carbid), een gegeerd middel om met de carbuurpot te schieten, vooral bij bruiloften waar men de bruidegom er mee naar buiten lokte voor wat snoep of drank.

Carbuur is in feite een verbinding van calcium en koolstof. Als het met water in aanraking komt dan ontstaat er acety-

leengas. En juist dat gas hield de carbuurlamp brandende. Zo werden ze gebruikt als binnenhuis- en straatverlichting, maar wij kennen ze het best als rijwiellamp.

Bij de carbuurlamp zit onderaan een potje dat met een schroefdraad aan de lamphouder wordt gedraaid. Erachter zit het waterreservoir en in het voorste gedeelte de brander. Via het bolrond lampenglas kan men aan de brander geraken om de lamp te ontsteken. Men moet wel altijd lucifers op zak hebben.

De carbuur kocht men o.a. bij 'Omer De Smet aan de statie in Haaltert'. Daar had men in een hoek van de zaak een carbuurton staan. Zij verkochten en onderhielden ook de lampen.

De Volksstem 21/09/1916

Wist je dat de kerk van Haaltert nog met carbuurgas verlicht werd! (Memoriaal van de Sint-Gorikskerk, pagina 76 - 1907)

... Een nieuw licht (acetylène licht) is, op 't einde van 't jaar het petroollicht in de kerk komen vervangen: de pastoor heeft de gelegenheid waargenomen om het in de pastorie te brengen.

Mr. De Smet-Van Overberghe van Aelst heeft het hier komen plaatsen: de installatie in kerk en pastorie (alwaar de foyer, of carbuur bewerking staat) heeft 12 à 13 honderd franken gekost

en buiten alle kerkrekeningen bestreden en voldaan. Dit nieuw licht voldoet alleman.

Toen in de jaren dertig de dynamo als stroomverwekker van de rijwiellamp algemeen goed werd, verdween de carbuur-lamp uit het straatbeeld.

De petroleumlamp of de kinké deed de intrede omstreeks 1859 (bron Wikipedia) als opvolger van de olielamp. Een katoenen kous (wiek) hangt in petroleum en via de zuigkracht steeg de brandstof naar omhoog via een tandwielstelsel en tussen een koperen bek. Met het wieltje kan de wick

Olielamp of stormlamp

Kinké of petroleumlamp

hoger of lager gedraaid worden, wat resulteert in meer of minder licht. Kinké's vind je in verschillende materialen en modellen, maar veelal in koper en andere metalen, opaalglas, glas en steen of gebakken aarde. Petroleumlampen of kinké's werden later ook siervoorwerpen.

Kaarsen en fakkels. We deden een sprong over fakkels en kaarsen door de eeuwen heen. Kaarsen werden bij wijze van spreken een religieus symbool voor de kerkgebouwen. Er waren aanvankelijk vetkaarsen en later waskaarsen. De kaarsen gebruikt in kerken zouden uit een zeker percentage bijenwas moeten vervaardigd zijn. Bijen werden aanzien als reine diertjes, zoals de Maagd Maria. De toortsen en vetkaarsen moesten nadien plaats maken voor was en paraffine, met een lont van geweven katoen. Van het druipen en walmen was men eindelijk van af.

TELEFOON 1381 & 303 JOS. HOUARD, 26, Bannesteeg, 26, GENT

Réservoir N° 55 Vargaarbak

ECLAIR

BEC ÉCLAIR

Het Gaslicht overal op den buiten.

November 1912

Mynheer de Burgemeester,

Wanneer Gy in de stad de schoone verlichting ziet voortgebracht door de gasbekken, zult Gy dikwyls reeds verlangd hebben, deze toestellen by U, op den buiten te kunnen gebruiken.

Dank aan de nieuwe lantaarnen "Eclair" welke het licht automatisch voortbrengen by middel van automobiel essence - zonder gevaar - zonder geur en zwaar goedkoop in verbruik - kunt Gy uw Straten, Plaatsen, Kooren, Koningen, Kaaien van yzeren wegen, enz. verlichten.

De vargaarbak welke boven den bek geplaatst is houdt 5 liters essence in (gewone essence welke men gebruikt voor de automobilen) en kan gedurende 50 uren branden zonder gevuld te worden.

Deze essence kost gewoonlyk 25 centiem de liter, 't is te zeggen ongeveer 1 1/2 centiem per uur, en 85 bougies klaarte te geven.

Deze lantaarnen, N° 51 - 52 en 55 zyn kleiner, en plaatsen zich tegen den muur, doch geven het zelfde licht als de lantaarn N° 56.

Voor de zalen, scholen, burealen, werkhuizen bevelen wy vooral de toestellen met buizen aan, aangeduid op onze algemeene kaarten.

Wy waarborgen ze zonder gevaar, onontplofbaar en kunnende weerstaan aan gelyk welk weder.

Althoewel meer dan 5000 bekken in Belgie branden, en er ve schillende gemeenten zich van bedienen, zoe willen wy er nog keke op proof plaatsen zonder eenige verbintenis van Uventweg te geven.

Spaarzaamheid op de pétrole, meer gemak en minder gevaar! Aanvaard, Mynheer, de uitdrukking myner eerbiedige groeten

J. Houard

GOEDE AGENTEN worden gevraagd waar wij niet vertegenwoordigd zyn.

Straatlantarens BEC ÉCLAIR uit 1912

Verlichting op basis van gas, meestal stadsgas en later aardgas, kreeg geen lang leven beschoren. De petroleumlampen verdrongen de gasverlichting en elektrische verlichting nam al snel de plaats in van de gasverlichting. Hierdoor moesten gasfabrieken noodgedwongen sluiten. In Aalst in de omgeving van de Gazometerstraat, nu de Nestor De Tièrestraat en de Vrijheidsstraat, was er een gasfabriek in werking van

R. BEIRLAEN
CHIMISTE

1, RUE JAN BLOCKX
Bruxelles, le 9 Novembre 1912.
TÉLÉPHONE A 6565.

Aan de Heeren Burgemeester en Gemeenteraadsliden van Haellert

Ik heb de eer U hierbij gevoegd voorlopend contractvoorstel tot het verlichten, het verwarmen en de beweegkracht uwer gemeente voor te leggen.

Dit voorstel is slechts geldig indien de gemeente Denderbrouwe en Wellen er zou toe besluiten de verlichting der gemeente door mij te laten verzekeren.

Ik wil u daarbij nog in aanmerking doen nemen dat de meetgasmeters welke voor 10 centiem 500 liters gas opbrauden, een licht van ten minste 5 uren per bek voor zulk een geringe somme verschaffen.

Ik houd mij - Mijne Heeren, te uwer beschikking om u al de uitleggingen, welke gij mij zoudt willen vragen, te doen geworden.

Aanvaardt, mijne Heeren, de verzekering mijner hoogachtung

Roy. Beirlaen

Brief Gasmaatschappij

Ordinaal

1861 tot 1909. In de verslagen van OVAM komt telkens de naam 'Voormalige gasmaatschappij' voor. Ze had dus geen naam! Hier vond men een teerput, bron van verontreiniging en risico's voor blootstelling door uitdamping of rechtstreeks contact. De vervuilde grond werd in mei 2012 uitgegraven door OVAM en de site werd omgevormd tot woonzone.

De ordinaal. Een kaars, een olie- of petroleumlamp achter een bolvormige glazen fles gevuld met zuiver water concentreert de lichtbundel op een werkstuk, bv een kantsloos kussen of een boek. Meerdere kaarsen in boogvorm verhoogden de lichtsterkte.

In het 'Woordenboek van Brabant' vonden we het volgende: Huygens zegt op p. 17 i.v.m. 'ordinaal': „Bol- vormig bokaaltje met lange nauwe hals,'teut' genoemd, dat met water gevuld en voor de petroleumlamp of kaars geplaatst werd. Het aldus verkregen zachtere en meer verspreide licht maakte de kant beter zichtbaar en het avondwerk gemakkelijker. L.L. De Bo vermeldt de drie varianten van ordinaal in zijn 'Westvlaamsch Idioticon': „Arnaal, emaal, ornaal, ook pisfles of urinaal genoemd. Diamantbewerkers kennen ook de ordinaal

Overstraal

Huygens zegt op p. 18 i.v.m. overstraal: "Wie zijn dagtaak in de kantschool niet af kreeg, moest 's avonds verder klossen naast een avondwerkster, die het beste licht van ordinaal kreeg. Voor deze gestrafte leerling(e) werd dan een overstraal verwekt door de ordinaal een weinig hoger te zetten, zodat de lichtstraal, die dan overstraal genoemd werd, verder scheen.

De gloeilamp als lichtbron. Thomas Edison (1847-1931) verbeterde eerdere ontwerpen van de gloeilamp. Door zijn toedoen werd gestaag een elektriciteitsnetwerk uitgerold. Door een filament of gloeidraad, bestand tegen hoge temperaturen (Wolfram), werd stroom gestuurd die onder bepaalde omstandigheden licht gaf. Op haar beurt verdrong de gloeilamp de petroleumlamp. (wordt vervolgd)

Rik De Schepper

*Met dank aan: Jos Schoofs
Gem. Archief Haaltert en Jaak De Temmerman
OVAM*

Wanneer je dit nummer van de Warande ontvangt, is ook de **nieuwe website** van de Heemkundige Kring Haaltert online.

Ga vlug eens kijken!
heemkringhaaltert.be

Na 20 jaar intensief gebruik en technische problemen was onze website aan vervanging toe. Wij danken onze medewerker Joris De Kegel voor de vele zorgen en uren die hij aan de vorige website besteedde.

Het verhaal achter het Hof Ter Betsenbroek uit de Anderenbroek

Van middeleeuwse hoeve tot sociaal woonproject

uitstrekke over 33 bunder (gelegen in het raakpunt van Haaltert, Erembodegem-Terjoden en Denderhoutem); de Heerlijkheid Ginderbinnen (1631-1798 - van Joos Van den Berghe gehuwd met de douairière van Petro Gonzales Du Vexarano) dat zich situeerde rond een hoeve die later bezit werd van de Bijloke te Gent in de Stichelen, het hof Daerachter/Ten Achter (waar nu het woonzorgcentrum De Pastorij staat), het hof ten Hullebroek, het Goed ter Blokkingen (nu grondgebied Welle), het Goed Ter Rusinge ('t Hof van Victor Van den Haute later overgegaan aan André Rogge), het Hof ter Schuren. Aan de grens met Welle en Erembodegem lag het Hof ten Broucke dat wegens zijn uit-

Aanleiding voor deze bijdrage lag in de opening eind vorig jaar van een boerderij in de Anderenbroek die werd omgebouwd tot acht sociale woningen. De gebroeders Christoph en Pascal Van der Maelen van het Atomse bedrijf Alitech kozen als naam voor hun woonproject "Hof Ten Betsenbroek", verwijzend naar het erfgoedobject Vlaanderen id 8875, gekoppeld aan de locatie.

Dit erfgoedobject werd reeds in 1978 door D'Huyvetter C., de Longie B. & Eeman M. in de *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Aalst*, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen beschreven als een "voormalige gesloten hoeve met gekasseid erf"

Het zou echter nog tot 14.9.2009 duren vooraleer het op de inventaris werd geplaatst van Onroerend Erfgoed Vlaanderen; Door verval en eerdere verbouwing had het geen erfgoedwaarde meer en werd het op 28.11.2014 met een opheffingsbesluit vrijgegeven voor afbraak, een nieuwe bestemming tegemoet.

Denderhoutem, in het Land van Rotselaer (1421-1808), stond in het leentijdperk onder de voogdij van de hertog van Brabant en van Hendrik, de zoon van Gewijde van Dampiere, heer van Ninove. Het werd met verschillende grote pachthoeven één van de welvarendste dorpen uit de Denderstreek.

Van in de Middeleeuwen zijn hier grote belangrijke pachthoeven bekend: het Hof Ter Heyden dat zich in 1474

gestrektheid en rechten ooit een vronhoeve moet zijn geweest (domein van een heer).

Uit het alfabetisch repertorium van o.a. Oost-Vlaamse hoeven onder het Ancien Regime gepubliceerd door N. Kerckhaert in het *Kultureel Jaarboek 1977* weten wij dat er ook een Goed ten Betsenbroek was in den Anderenbroek. Hoe meer het Ancien Regime op zijn einde liep, hoe meer rechten de boer verwierf over zijn gronden en hoe meer de macht afnam van zijn heer. Als apotheose was de Franse revolutie het einde van dit systeem.

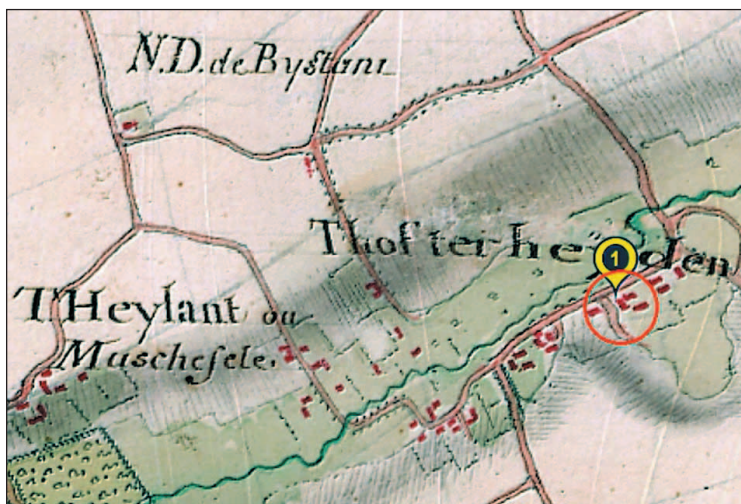
In de gekende archieven is er niets terug te vinden over een Goed ten Betsenbroek. Wel vonden wij in de Lebeke een kapel O.L.Vrouw van Betsebruck die jaarlijks vanaf 1643 tot 1786 een rente kreeg van 2 rijksguldens van ene Sr. Joos Guens fs Franchois, alias baron de Beytssebroeck, "bezet op al zijn goeden, bossen, landen en meersche in het gebucht Leebeke".

"Broek" in een plaatsnaam verwijst naar een laaggelegen gebied dat nat blijft door opwellend grondwater (kwel) of een laag gelegen stuk land langs een beek dat regelmatig overstroomt en 's winters vaak langere tijd onder water staat.

In het Landboek van Denderhoutem (1699) wordt inderdaad "Den Bytsenbrouck" vernoemd met "een borsch" groot 255 roeden dat op de kadasterkaart van Popp uit 1842 "Bossenbroek" is geworden en helemaal niet in de Anderenbroek maar in de Lebeke ligt.

Het Hof ter Betsenbroek werd ooit opgenomen in de inventaris Vlaanderen Onroerend Erfgoed en geeft met de bijhorende kadastrumnummers 54-54E en 56-56A een andere "broek" als locatie: den Anderenbroek.

Terug naar af dus. De historische kaarten van 1712 tot nu van de Anderenbroek kunnen op de website Geopunt Vlaanderen bekeken worden. Op de Villaretkaart van 1745-1748 vinden wij op die plaats inderdaad verschillende kleinere boerenhoven die allemaal onder de noemer 't Hof Ter Heyden worden geplaatst. Het geslacht 'ter Heyden' komt reeds voor in de 13de eeuw en strekte zich in 1474 uit over 33 bunder, gelegen in Haaltert, Erembodegem-Terjoden en Denderhoutem.

Honderd jaar later vinden wij op die plaats op de Popp-kadasterkaart in de Elandstraat - een verschrijving van 't Heylant dat later door franstaligen fonetisch werd genoteerd als Eiland - wel een grote(re) hoeve zonder naam. Bij een Popp-kaart hoort wel een kadasterlegger waarbij de naam van de eigenaar aan een perceel wordt gekoppeld. Zo verschijnt Adam Perreman ten tonele, de oudste gekende bewoner van de doening die zijn naam gaf aan 't Hof van Perreman.

Art. 789. — Perreman, Adam, landbouwer, Denderhoutem.						
B	25	Weg	2,10	1	1,51	
	25	Tuin	13,10	2	13,49	
	30	Boomgaard	41,50	1	52,86	
	31	Land	21,00	2	18,48	
	182		1,22,80	2	108,06	
	1		2,70	4	78	
	9		5,50	4	1,54	
	10		5,50	4	1,53	
	115		36,10	2	31,77	
	112 ^{bis}		59,70	1	40,89	
	32		46,10	2-3	36,87	
	43 ^a	Tuin	4,40		5,50	
	24 ^a	Huis	9,50	4	9,78	69,00
	24 ^b	Stokery	90	1	93	58,00
C	12	Land	73,80	2	64,94	
			4,24,10		388,93	427,00

Adam Perreman werd geboren op 3 maart 1795 in Sint-Lievens-Houtem en huwde er op 12 April 1823 met Paulina-Barbara De Cock. Bij dit huwelijk wettigde Adam Pelagia, de zes jaar oude dochter van zijn bruid. Hun drie oudste kinderen werden geboren in Sint-Lievens-Houtem. Het eerste kind was Joannes-Baptiste op 15 april 1829 geboren in Denderhoutem. Hieruit kunnen wij afleiden dat het gezin toen naar den Anderenbroek kwam. Er zouden nog 9 kinderen volgen, Désiré, geboren op 1 september 1841, volgde zijn vader op als "den boer van 't hof". Feit is dat in datzelfde jaar de hofstede wordt aangeduid op de kaart van de Atlas der Buurtwegen als zijnde de "ferme d'Anderenbroek". Zowel Désiré als zijn broer Charles-Louis waren actief in de gemeentepolitiek in 1887 en 1895.

De Popp-kaarten werden gemaakt tussen 1842 en 1879 maar het minpunt van de Atlas is de afwezigheid van jaartallen bij de kaart van de gemeente. Behalve bij een handvol gemeenten heeft Popp elke datering uit commerciële overwegingen achterwege gelaten.

De topografische Vandermaelen-kaart is qua datering nauwkeuriger. Ze geeft bovendien commerciële informatie weer over de toestand tussen 1846 en 1854 met als referentepunten de Groebbemolen in de Vondelen en ... een "distillerie", lees stokerij, op 't hof van Perreman. Blijkt dus uit de gesplitste kadastrumnummers 24a en 24b uit de Popp-legger van de onroerende eigendommen van Adam Perreman "streckende tot grondslag der jaerlijksche vaststelling van het belasbaar inkomen aen de grondbelasting onderhevig" dat hij niet alleen boer was maar ook het ambacht van distilleerder uitoefende.

De hoeve die wij allemaal nog kenden uit vroegere tijden (met het ingemetselde kapelletje in de gevel straatkant) werd dus gezien de passende beschrijving van D'Huyvetter in de Inventaris van het cultuurbezit in België waarschijnlijk tussen 1850 en 1865 gebouwd:

id: 378960 beeldbank onroerend erfgoed.be - opname 1.8.1976 - <https://id.erfgoed.net/afbeeldingen/378960>

id: 378957- beeldbank onroerend erfgoed.be - opname 1.8.1976 - <https://id.erfgoed.net/afbeeldingen/378957>

"Voormalige gesloten hoeve met gekasseid erf; heden opgesplitst in twee panden. Inplanting aan de straat. Volledig vernieuwd woonhuis (nok parallel aan de straat) ten noordwesten.

"Dwarsschuur onder een zadeldak met erfgevel in stijl- en regelwerk met lemen vullingen op een bakstenen muurvoeting; zichtbare stijlen en uitstekende ankerbalken. Ten zuidwesten, stal onder een zadeldak (Vlaamse pannen) met rechthoekige muuropeningen, halve radvenster met ijzeren roedeverdeling en zuidelijke veldpoort onder houten latei."

Desiré Perreman trouwde op latere leeftijd op 14 juni 1893 met de 13 jaar jongere Marie-Clotilde De Winter, de kleindochter van Felix De Winter, broer van notaris-burgemeester Charles De Winter. Naast de gewettigde Romain-Hector (°21.01.1881) had het echtpaar nog 2 zonen Hector-René (°25.3.1894) en Prosper-Evarist (°16.4.1899 - ∞ Van den Eynde Maria-Josephina) en een dochter Maria-Gabriel (°16.7.1896). De beide broers zouden het bedrijf van hun vader verderzetten.

De voormalige gesloten hoeve met gekasseid erf werd opgesplitst in twee panden met een toen volledig vernieuwd woonhuis parallel aan de straat. De laatste Perreman die op het hof woonde was René-Désiré-Victor, de zoon van Prosper. Hij bleef ongehuwd en overleed op 20.4.2014.

De erfgenamen Perreman startten na de afbraak een immoproject op. Uiteindelijk werd het niet de zoveelste blok appartementen maar een sociaal woonproject dat Alitech in samenspraak met het Sociaal Verhuurkantoor (SVK) Zuid-Oost-Vlaanderen en de Gemeente Haaltert realiseerde. Lokale ondernemers werden betrokken bij de bouw van dit woonerf met acht woningen langs een binnenkoer. Zo werden de gevelstenen bij Van den Broeck in Denderhoutem gebakken en heeft Alitech voor de kasseien, vloeren, het plakwerk en de elektriciteit gewerkt met mensen uit Kerksken, Denderhoutem en Terjoden.

De ingangspoort naar de binnenkoer verhuisde van de zij- naar de voorgevel met weer een gemetseld kapelletje. Elke woning telt drie slaapkamers, is gericht op gezinnen met kinderen met een hoge woonneed en is voorzien van moderne technologieën op vlak van energie, verwarming en ventilatie.

© Luc Pots

1 Na de slag bij Fontenoy (1745) kregen de Fransen voor enkele jaren de controle over onze gebieden. Het is in die militaire context dat de meer dan 79 kaartbladen ontstonden. Villaret was sedert 1743 kapitein en geografisch ingenieur van de koning van Frankrijk. De opmetingen op het terrein gebeurden door gespecialiseerde cartografen met een militair statuut, de "Ingénieurs géographes du Roi". Vanaf 1746 deed hij op bevel van Lodewijk XV in onze streken opmetingen. Door haar grote schaal en enorme zin voor detail geeft deze topografische kaart ons een uniek zicht op onze gewesten, zo'n kwarteeuw voor de Oostenrijkse graaf Ferraris zijn beroemde kaarten opmaakte.

Onthoofding te Aalst 1781

In 1781 werd een zekere Adriaan De Cock uit Denderhoutem, jachtwachter van Frans Lenaert, beticht van moordpoging op de griffier van Liedekerke, Torian, in mei 1778. Hij werd, in het Oud Stadhuis te Aalst, aan de tortuur onderworpen. Zijn gevangenschap was lang en hard. Toen hij bijna drieëntwintig uur lang op de pijnbank lag, waarna hij de moordpoging, op aanstichting van zijn meester Lenaert bekende.

Torian zelf bracht het er levend, maar zwaargewond vanaf. Voor De Cock luidde het vonnis: onthoofding! Er werd geen moeite gespaard om genade te bekomen, doch tevergeefs. Op 25 maart 1781 werd hij op de Markt van Aalst 'een voet korter' gemaakt. Men stak het hoofd op een pin en stelde het gedurende drie dagen op het galgenveld tentoon. *Maer den derden nacht daer naer is het afgedaen, sonder dat men weet wie het gedaen heeft, oft waer het gedraegen is ...*

Bron: *Aalst in Vlaanderen*, J. Ghysens, F. Caudron, G. Saey
"Genootschap voor Aalsterse Geschiedenis" 2019

Goesjdieël, een vergeten traditie?

Toen de dorpsraad Heldergerm een paar jaar terug de traditie van Goesjdieël op een eigen manier tot leven wou brengen, zette me dit aan het denken over het hoe en waarom van dit gebruik. In een eerste kort artikel in 'de gazet van Heldergerm' kwam ik niet veel verder dan de vage verklaring van de naam. Na een zoektocht en rondvraag, kreeg ik waardevolle informatie van Miguel A.C. Stas – waarvoor dank – die me een eind vooruithielp.

Het lijkt helemaal verdwenen. Kinderen die de op de 31e december in de voormiddag erop uittrokken om wat centen, snoep of fruit te vergaren, en daarbij riepen, '*Goesjdieël, goesjdieël, pakt de môtten bij 't zjjeël (en goat ermee rond 't kas-tieël)*'; het bestaat op dit ogenblik in de Haaltertse deelgemeenten nog nauwelijks. Hier en daar (Denderhoutem, Heldergerm) is er nog een volwassene die hetzelfde doet bij zijn buren, en dan een 'druppel' krijgt. Het zijn echter die volwassenen die ons op het spoor zetten van de herkomst traditie.

Het woord '*goesjdieël*' komt immers van 'godsdeel' het deel dat de arme vroeg aan de rijke. Dit blijkt zijn oorsprong te hebben tot voor het nieuwe testament en de voorchristelijke tijd. Zo waren de Israëlieten ervan doordrongen dat in wezen de gehele opbrengst van de grond, "van wat op het veld is gezaaid en van de vruchten der bomen", uitsluitend aan Jahweh, de Schepper van alle goeds, toebehoort. (Leviticus 27,30). Vandaar het gebruik van de tienden, het gebod om jaarlijks een tiende van de oogst voor Jahweh af te zonderen. Om de drie jaar moesten zelfs alle tienden worden verdeeld onder de levieten (die geen eigendom hadden), de vreemdelingen, de weduwen en de wezen, m.a.w. onder de armen. (Deuteronomium 14,22-29 en 26,12-15) Het deel dat aan God toebehoort is het deel waarop de arme aanspraak kan maken.

Eigenlijk zijn de tienden een oude vorm van belasting. In de Merovingische tijd (7e-8e eeuw) voerde de Kerk de tiendplicht in, in de eerste plaats ten bate van de geestelijken en het onderhoud van de kerken, maar ook de armen werden niet vergeten. Ook steden hadden vergelijkbare belastingen. Zo was er in Ninove een 'lepelrecht', een lepel uit elke zak graan

De "armendis" of "tafel der armen" of de "Heilige Geest tafels" werd tijdens de 13e eeuw in het leven geroepen en was een burgerlijke instelling die echter gebaseerd was op de parochie als kerkelijke instelling. Gezien de hechte verwevenheid en samenwerking van wereldlijke en kerkelijke over-

heid hoeft het ons niet te verwonderen dat de armen- en ziekenzorg in de eerste plaats een parochiale aangelegenheid was. Uit akten (13e eeuw) blijkt dat bijv. in Baardegem (Aalst) de pastoor de twee "armmeesters" aanstelt voor 2 jaar. Ook hier wordt de armendis gespijsd door "opbrengsten van tienden, onroerende goederen, renten in natura en geld, van brood- en graanbedelingen ter gelegenheid van gefundeerde jaargetijden." Deze armentafels krijgen 'concurrentie' wanneer Keizer Karel in 1531 de steden oplegt aan armenzorg te doen voor alle inwoners, omdat een onderzoek in Brugge o.a. aantoonde hoe selectief de katholieke armentafels waren om mensen in armoede te helpen. De tienden werden in 1797 afgeschaft (Frans tijdperk), maar voor de armen bleef het godsdeel van belang.

Zoals zo vele gebruiken ontstond het gebruik bij volwassenen, en werd later overgedragen aan de kinderen. Enerzijds is het 'bedelen' van kinderen minder gênant, anderzijds was het misschien minder noodzakelijk en verloor de traditie een stuk zijn inhoud. Vergelijk ook even met het Driekoningen zingen, dat zowel door volwassenen als kinderen gebeurde. In die zin is het bedelen in de winter ook een wijdverspreid gegeven dat zich manifesteert over de verschillende culturen en grenzen heen, en vaak ook door de katholieke kerk werd gerecupereerd. Zo kennen we het Keltische "trick or treat" met Halloween (een traditie die in een totaal andere vorm de kop opsteekt), en het Nieuwjaars en Driekoningen zingen.

Dit brengt ons meteen naar de periode. Waarom 31 december? Dit zou verder diepgaand geografisch en historisch onderzoek vergen. Zeker is dat wel de pacht vaak op het einde van het jaar werd betaald, dat er rond het jaareinde al van oudsher gefeest werd om de overgang van het jaar te vieren. De rijken telden hun geld (denk aan 'Scrooge') er werd gefeest en er viel al wat van tafel. Dompelaars en bedelaars wisten dat ze in die periode een beroep mochten doen op de barmhartigheid en vrijgevigheid van de gegoeden. "Wie zich over de arme ontfermt, leent aan de Heer, Hij zal hen zijn weldaad vergelden", zegt Spreuken 19,17. Op die manier susten de rijkere vaak ook hun geweten. Kinderen van gegoeden huize mochten dan ook niet meedoen aan goesjdieël omdat dit gelijk stond met bedelen.

Waar komt het voor? Enig bronnenonderzoek leert ons dat de traditie vooral voorkwam in de Denderstreek (zeker al in alle deelgemeenten van Haaltert) en Erpe-Mere. Ook in het Pajottenland (Galmaarden, Tollembeek, Vollezele, Bever, Herne) blijkt en bleek de traditie levend. In Herne/Bever

wordt Goesjdieël verbasterd tot Gosshieël, een verschijnsel dat men volksetymologie noemt- het verbasteren van een woord omdat men de oorsprong niet meer kent-. Dat de traditie lang is blijven bestaan in Heldergem hoeft ons niet te verwonderen: Heldergem was tot in de 19e eeuw niet bepaald een rijk dorp. Daarom gingen velen de campagne doen.

Ook buiten de provincie vinden we een gelijkaardig verschijnsel. De kinderen uit Geistingen in Limburg drukten het iets anders uit met hun "Vrouw geeft, dat je lang leeft, dat je rijk en zalig wordt." En laten we eerlijk zijn, de kinderen die "godsdeel" gingen roepen, wisten niets van tienden en armentafels, en toch gedroegen zij zich als erfgenamen van een eeuwenoud recht van de arme.

Een nog eigenaardiger gegeven werd ons gesignaleerd van de bureu uit Burst. Daar zou men ook zijn rondgegaan (niet verkleed) en 'Tosjbak' of 'tosjenbak' hebben geroepen. Zonder het verdere gebruik te kennen, lijkt me dit een verwijzing naar 'tuisken' een vorm van gokken (link met het al dan niet ontvangen geld?)

Wat riep men dan? In Heldergem zei men naast het 'Goesjdieël,' pakt de 'jonge koe' bij het zeel, en gaat het er mee rond het kasteel (cf. infra). Dit is vergelijkbaar met wat we in Vollezele en omstreken roept 'pakt de koê bô 't zjieël en lupt er mee noë Villezjieël' of ook 'pakt de koe bô 't zjieël, pakt de varre bô zaai gat en lupt er mee noë 't stad' (een varre is een stier). M.i. moeten we ook hier het niet te ver gaan zoeken naar de oorsprong. Zoals dat bij rijmelarijen meer gebeurt, zoekt men een woord dat rijmt op '-deel', dus 'zeel, 't kasteel, Vollezeel' of 'gat' – 'stad'. Een verwijzing naar een kasteel lijkt ons dan ook meer dan vergezocht.

Het kwam hier en daar ook voor dat men in plaats van goesjdieël ook nieuwjaar wensten. Bekend is ons: *'Nieuwejaarre zoete, een varken heeft vier voeten, vier voeten en ene staart, is dat dan geen centje waard?'*

Ook hier heeft de rijmelarij weinig betekenis: het was een compensatie voor het centje dat men kreeg en dat men steevast in een oud washandje stopte, dat men van thuis had meegekregen.

Hopelijk kan de jaarlijkse wafelenbak volgens oud recept die de dorpsraad van Heldergem als dank organiseert dit jaar opnieuw doorgaan, omdat – net zoals in het Pajottenland-hiermee een oude traditie – zij het onder een andere vorm – in ere is hersteld. Weinig media-aandacht – wegens niet-commercieel– zorgen ervoor dat zowel het goesjdieël als het Driekoningen zingen sterk achteruitgaan. Wereldwijd geproduceerde Halloween en Christmasspullen moeten immers overal voldoende aftrek vinden, wat vaak ten koste

gaat van lokale tradities. Gelukkig heerst er in Atom (en Kerksken) nog een stevige Driekoningentraditie, tenzij corona ook hier weer roet in het eten komt gooien.

Zeker is dat ook 'tradities' verdwijnen of andere vormen aannemen, afdalen naar kindercultuur of gerecupereerd worden door religie of commercie. Een levende cultuur past haar tradities aan, of we dat nu leuk vinden of niet.

William Minnaert

Bibliografie

- De Troyer, R. (2008 1/2/3). *Franschmans te Heldergem - een vervolg. Mededelingen Heemkundige Kring Haaltert. (diverse artikels)*
- Ge zei van Eirp Mijer as... (2021). *Erpe Mere.*
- Ge zijt van Iejzel as ge. (2021). *Herzele.*
- Goshjiel roepen toch geen vergane traditie. (2014). *editie pajot.*
- Gosjdieël: immaterieel erfgoed. (2020). *immaterieel erfgoed.be.*
- Hans Geybels, r. (2018). *Heiligen en tradities in Vlaanderen. Leuven: Davidsfonds.*
- Kempeneer, F. (2017). *'Goesjdieël' in Galmaarden, Tollembeek en Vollezele. www.persinfo.org.*
- Minnaert, W. (2017, september). *Heldergem, muziek en traditie. De Gazet van Heldergem, jg 17 nr.3.*
- Stas, M. A. (2021, 11). *Godsdeel. niet gepubliceerde informatie Oost-Vlaanderen.*
- Wikisage. (2021, maart). *Gosjdieël.*

- 1 *Eigenaardig is vb. dat in het omvangrijke 'Heiligen en tradities in Vlaanderen – herfst en winter' er met geen woord over goesjdieël wordt gerept.*
- 2 *Miguel AC Stas is cultuurcoach en stadsverteller, gespecialiseerd in tradities en gebruiken, vooral rond Sint-Maarten en geeft daar ook boeiende vertellingen over. Zijn informatie is verwerkt doorheen het artikel*
- 3 *W. Minnaert, gidstochten Ninove gebaseerd op diverse bronnen (o.a. LVA – JG 43 – 1991-3 - Land van Aalst)*
- 4 *Tussen Kerstmis en Driekoningen. Ook deze data zijn in de loop van de tijden een aantal keren verschoven o.a. als scheiding tussen Westerse en Oosterse kerk, terwijl Nieuwjaar eigenlijk een heidense traditie is.*
- 5 *Hoofdpersoon uit de roman 'A Christmas Carol van Charles Dickens, nadien verfilmd door Disney.*
- 6 *Ons bevestigd door verschillende zegspersonen uit de respectieve deelgemeenten.*
- 7 *'Ge zei van Eirp-Mijer as geraadpleegd op 9/11/21, met bijdrage over Goesjdieël (filmpje madeindenderland.be)*
- 8 *Nl.wikisage.org, geraadpleegd op 9/11/2021.*
- 9 *o.a. zegspersoon Marie-Elise van Beneden, 93j.*

DE WERELD VAN GISTEREN

Gaatjes in de stilte

Felix Timmermans schreef aldus over de zomer: *'Vredig slenteren witte wolken, dik van geluk, door den zondagmorgen, aan de vertelselblauwe lucht. De rust rekt zich uit over de landerijen en hangt voldaan van boom tot boom. Slechts heel ver duikt er een kerktoeren op, die nu eens wit en dan weer donker wordt. Een distelvink tikt gaatjes in de stilte. En op het glanzend vlies van een vergeten waterplas ligt de hemel genietend op zijn rug met waterleliën tussen de vingers.'*

Prozaïscher kan ik de zomer niet beschrijven. Tijdens mijn vlegeljaren was de natuur dichterbij dan de zee, een waterplas ver van huis of in een nog verder buitenland. De zee zag ik soms bij nonkel Bob en tante Terry's TV-Ohee. Via ons ondergesneeuwde zwartwit schermje

moest ik ruiken wat de zomer langs het strand zoal in haar mars had. Mijn vieve ogen zagen een wemeling van zonebadende menselijke lijven, zedig gekleed, lui en zompig luisterend naar de sterven-

de golfjes, wachtend tot de zon in de zee zakte. Mijn puberzomers bestonden onder andere uit dagen van intense stilte op een soezende zondagnen achter in de hof. De natuur lag er een tikkeltje onwezenlijk bij, wat veronachtzaamd aan de kant gegoooid. Hier en daar een fietser die sluipend door het landschap schoof. Een zeldzame auto.

Achterin onze tuin kabellede rioolwater door een kronkelbeek. Daar voorbij lag een met boterbloemen bedotte wei, waarover een schuchter windje ademde. Boven hingen de wolken als gewassen schapenwol. Met de vrienden popelden we ongeduldig tot vader de laatste patat uit de mulle grond had gekloven, gooiden het weerbarstige kruid te hoop, een stukje papier en een stekje deden de rest. Het rookte en het stonk, het walmde en het geurde. Het zorgde voor keelkriebels en eindeloos gekuch. Buurtkinderen ravotten rondom het hellevuur, maakten bokkensprongen door de rookzuil en scharrelde de vergeten patatjes uit de omgewoelde aarde om ze

achteruit deinzend in de vlammen te gooien. Later, wanneer het vuur slechts smeulde, vonden we tussen de as een zwartgeblakerde patat terug, ineengeschrompeld, verlept, verrimpeld als een oud gezicht.

We plukten er een stek rabarber bij, pelden het taaie hemdje eraf en dekten het in een kom met bruine suiker. Het zuur prikte in neus en oren, speeksel in de mondhoeken en later gerommel in de buik.

Ik lag op een naar mottenballen riekend deken in het hardgroene gras, lezend in Filip de Pillecyns roman *'Mensen achter de dijk'*, Streuvels' *'Vlasschaard'*, Ernest *'De Witte'* Claes en al die Reinaert pocketjes, weggemoffeld uit vaders boekenkastje, of de in stofomslag verpakte Davidsfondsboeken, inclusief zedelijke quotering die mijn nieuwsgierigheid aanzwengelden. Ik dacht dat het hiernamaals in de boekenkast stond.

Als ik mijn ogen sloot, moe van al die taaie woorden, priemde er een waanzinnig kleurenwaas zonlicht doorheen. Uit een radiootje kweelden The Beatles *'When I get older losing my hair, many years from now...'*

Vandaag is het vuur uitgestampt want verboden, patatten zijn industrieel erfgoed en vader komt nooit meer terug. De vrienden van toen, waar zijn die gebleven? Er zitten minuscule gaatjes in het lappendeken van de tijd waar de wind doorheen zingt. Ik luister naar zijn slaperig refrein.

Norbert De Meyer

DE WAARBANDE

Denderhoutem - Haaltert - Helderger - Kerksken - Terjoden - Denderhoutem - Haaltert

De Vondelaar (Louis Canneau 1910)

Kom vrienden,
Laat om allen op z'nier gaan,
Het schoon gezang,
Dat om den hemel hier op aarde geeft
Gij zijt de schoonste schat
Die de natuur om geeft
't Is denk een haer
Dat mij van tijd nog eens gedruktig zijn,
Gij zijt een troost voorwaar;
En om vermaak.

Refrain

O vrengde, o vrengde,
Gij ten minste zijt om allen
En komen uit de hand verbliden,
Als broederband, als broederband,
En met 't gien in el' hand

Werkheden al, werkheden al,
Stunt u even als broedersbanden
Maak schoon gezang, maak schoon gezang
Het slavenjuk, het slavenjuk.
Dat om opwaarts is beschoeren.
Schynt afgerucht, schynt afgerucht.
Door de kranb der zoete steen.

Refrain

O vrengde ons - - -

De Vondelaar

Niet alleen de Daensisten roerden zich maar ook de opkomende socialisten waartoe sommige mistevreden Daensisten waren overgestapt die de standpunten van de partij betreffende de werklieden niet radicaal genoeg vonden. Op 11 oktober 1925 wordt er in 'Recht en Vrijheid' een kiesmeeting aangekondigd 's morgens aan de houten kerk in de Lebeke met Vijverman als spreker. Diezelfde Albert Vijverman zong op 4 augustus 1921 nog in "De Werkman" de lof van "de nooit genoeg geprezen volksvriend De Backer" en dat de Kat, de bijzonderste straat van Denderhoutem, zou herdoopt worden in de De Backerstraat."

Op 11 oktober 's namiddags was er een meeting in de Vondelen bij Felix Canneau met Pol Van den Steen als spreker. Uit die periode dateert ook "De Vondelaar", het strijdlied door Canneau geschreven.

Luc Pots

